

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

INKARNASJONEN

En teologi-historisk framstilling av to oldkirkelige forfatters kristologi og forståelse av inkarnasjonen, og spørsmålet om inkarnasjonens betydning for trosopplæringen i vår tid.

Knut-Helge Fjeldstad

Veileder

Professor Reidar Hvalvik

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, 2014, høst
AVH5040 - Avhandling Master i kirkelig undervisning, (30 ECTS)
Master i kirkelig undervisning

FORORD

For en utrolig avslutning på studiet dette har vært. Jeg føler meg så rik etter å ha jobbet så tett med både Bibelen og kirkefader Ignatius. Det er fantastisk å fordype seg inn i en så rik teologi som vi finner hos Ignatius og de andre kirkefedrene. Jeg har virkelig fått øynene opp for de tidlige kristne skrifter. Bibelen står som en kraftkilde her, men det er fantastisk å lese andre dokumenter parallelt som dateres til omtrent samme tid. For min kone har nok dette tatt litt vel av, spesielt da hun tok meg i å lese bl.a Skarsaunes «Inkarnasjon- Myte eller faktum» og «De apostoliske fedre» redigert av Baasland/Hvalvik med enormt engasjement på stranda på Gran Canaria. Jeg følte virkelig at jeg hadde gått glipp av noe. En ting var formuleringene omkring min konge Jesus Kristus, men like mye følelsen av å være med på noe stort. Troen på den oppstandne Jesus Kristus ga dem frimodighet og trygghet til å tale selv når livet stod på spill. Denne Mannen var de villige til å dø for. Selv på veien til sitt martyrium i Roma klarer ikke Ignatius la være å skrive. Dette må han formidle, dette må folk få vite om Jesus Kristus. Ignatius` omsorg og iver for kirken er upåklagelig og det er flere ganger man må stoppe opp og rett og slett la seg berøre. Disse kildene sitter vi med og det er et tap for de som ikke har satt seg inn i dem.

Jeg vil også takke min veileder Reidar Hvalvik. Takk for meget god, verdifull og konstruktiv tilbakemelding og veiledning. Tenk å kunne så mye og være så ydmyk. Han er en av dem som «viser Veien, uten å være i veien». Takk for fint samarbeid! Liker at dette ble et naturlig samarbeid selv om jeg går på kateket-studiet.

Videre vil jeg takke Heid Leganger-Krogstad som jeg har jobbet mye sammen med i løpet av studiet på Menighetsfakultetet. Jeg tar av meg hatten for din evne til å møte mennesker. Ditt engasjement for trosopplæring i Den norske kirke inspirerer og man vil virkelig ut å jobbe etter en time med deg. Du gjør alt for at vi studenter skal få maks ut av studiet og din omsorg kan minne om Ignatius...

Det er unikt hvordan dette fakultetet tar vare på folk. Dette er et hus som er mer enn utdanning og jeg føler meg ekstremt velsignet for å ha opplevd det. Takk!

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	4
2. INKARNASJONENS UMULIGHET.....	8
2.1 Jøden Tryfon; En guddommelig Messias? Dårskap!	8
2.2 Kristendomskritikeren Kelsos: «Ingen Gud eller Guds Sønn har noen gang kommet ned eller ønsket å komme ned (fra himmelen)!»	9
3. DOKUMENTENE- <i>Litt om forfatterne, tid og geografisk område</i>	11
3.1 Ignatius´syv brev	11
3.2 1. Johannesbrev	11
4. INKARNASJONEN HOS IGNATIUS OG I 1. JOHANNESBREV	13
4.1 Ignatius: «Alethos»!	13
4.1.1 «Doketismen».....	14
4.1.2 Judaistene	16
4.1.3 «Å bære Navnet».....	17
4.2 1 Joh: «Hver ånd som bekjenner at Jesus Kristus er kommet i kjøtt og blod, er av Gud»	17
4.2.1 Polemisk eller pastoral forfatter?	18
4.2.2 Motstandernes mulige teologi og vranglære	19
4.2.3 Gnostisismen	24
4.2.4 Cerinthus	25
4.2.5 Retter 1 Joh seg mot to konkrete fronter?	27
4.2.6 Løsriverne («secessionists»)	29
4.3 Kjente Ignatius og forfatteren av 1. Johannes til hverandre?.....	33
5. TO OLDKIRKELIGE FORFATTERE– <i>Har de noen betydning for oss i dag?</i>	35
5.1 Hva kan vi lære av Ignatius´ brev og 1 Joh?	35
5.2 Hvorfor er ordet «inkarnasjon» så viktig i dag?.....	37
6. DEN NORSKE KIRKES TROSOPPLÆRINGSPLAN	42
6.1 En rammeplan og et ressursdokument	42
6.2 En analyse av Trosopplæringsplanen	43
6.3 Modell	51
7. AVSLUTNING	54

1. INNLEDNING

«Hva betyr begrepet inkarnasjon?» spurte jeg de videregående elevene i tredje klasse i min skolepraksis. Vi hadde nettopp startet vår tredje time. Bak oss hadde vi en god dobbelttime hvor det blant annet ble gjort rede for de neste fem ukers tema: Kristendommen. Sammen med elevene lagde jeg et tankekart hvor de skrev alt de visste om kristendommen. Spørsmålet jeg stilte var langt i fra lett og tanken min var at jeg mest av alt ville legge fram begrepet inkarnasjon for klassen. Pedagogisk som jeg er, ville jeg få dem til å se begrepet, erfare det og gi dem følelsen av at vi jobbet sammen om å finne svaret. Jeg skulle gjerne beskrevet en klasse som gikk i ekstase og ikke kunne la være med å rekke opp to hender samtidig over denne læringsmåten. Men slik gikk det altså ikke til. «Ingen svar er dumme», la jeg raskt til. Etter et par sekunder bryter det ut fra bakerste rad: «Det er et ord innenfor Buddhismen. Hinduismen også tror jeg. Hvert fall Buddhismen. Helt klart Buddhismen». Det bryter ut applaus fra kompisene rundt ham. De er fornøyd med å ha levert varene for den nye læreren. Dette svaret kunne ikke være feil. «Temaet for disse ukene var ikke så klart likevel», tenkte jeg for meg selv mens jeg samtidig forklarte at ordene i stor grad var like. Det tok ikke lang tid før jeg skjønnte at dette ikke hadde noe med tydeliggjøring av tema å gjøre. Elevene hadde rett og slett ikke hørt ordet i en kristen sammenheng før. Det var rett og slett totalt ukjent. Men reinkarnasjon, det ordet hadde de hørt mange ganger. Jeg ble sittende for meg selv å tenke på ordet etter timen. På begrepet. Inkarnasjon. Hva var grunnen til at det selvfølgelig svaret fra bakerste rad ledet oss direkte til Buddhismen?

Jeg husker jeg var leder på en kristen festival da jeg var i starten av tjuetårene. Jeg hadde studert til å bli kateket i to år og følte meg trygg i troen og i budskapet. På den samme festivalen var min bror. Han hadde et opplegg på gang. Jeg husker han gikk rundt på denne festivalen, pratet med noen folk i noen minutter og så ble de med han ut og stilte frivillig opp foran et kamera. Jeg husker nysgjerrigheten min. Hva er det han driver på med der ute? Etter en stund kom han bort til meg. «Bror, jeg har en kul greie på gang. Det er helt frivillig. Hvis du har lyst, blir du med ut, stiller deg opp foran kamera og der blir du stilt ett spørsmål». «Om hva da?» svarte jeg litt skeptisk. «Bli med ut da, og kjenner du at du ikke vil at det skal bli vist til noen når du er ferdig, tar jeg det bare ut», svarte han. Jeg ble med ut og stilte meg opp. Etter noen sekunder spurte han: «Hvem er Jesus for deg?». Jeg husker at jeg tenkte at her må jeg svare fort, for dette er jo kjernen av alt det vi holder på med. Hva jeg svarte, er ikke så viktig, men det gikk opp for meg at jeg ikke kunne nok om Jesus. Jeg ville ikke lenger bare svare venn, bror og fellesskap. Svarene er fine og jeg hadde begynt å gråte om noen av mine fremtidige konfirmanter hadde sagt det, men jeg kjente at troen min trengte noe mer.

Den rett og slett krevde noe mer. Det var på tide at jeg som voksen, student og fremtidig ansatt i kirken tok inn over meg hvem Jesus er og hva hans liv faktisk betydde for våre liv.

De to historiene er gode virkemidler når jeg nå skal forklare hva denne avhandlingen skal handle om. Ungdom og undervisning er det jeg vil drive med, og som kateketstudenter er vi nå så heldige at vi sitter igjen med en dobbeltkompetanse med mulig jobb i enten kirke eller skole etter endt studie. Men det er ikke reklamepauser som skal prege denne oppgaven. Etter ett år bak meg med PPU (praktisk pedagogisk utdanning), og med praksis i både kirke og skole, er det noen spørsmål jeg ikke har klart å legge fra meg: Hvem er Jesus Kristus for barn og unge i dagens flerkulturelle samfunn? Hva formidler egentlig Den norske kirkes Trosopplæringsplan om vår unike sannhet; at Gud ble menneske?

«Ordet ble menneske og tok bolig i blant oss» står det i Johannesevangeliets prolog. Teksten som leses første juledag gir oss et presist og klart bilde på kjernen i kristen tro: Gud ble menneske, «ga avkall på sitt eget, tok på seg en tjenerskikkelse og ble mennesker lik» (Fil 2:7). Vårt utgangspunkt som kristne i dag ligger i bekjennelsen om Jesus som sann Gud og sant menneske. Enkelt kan det forklares med ett ord: Inkarnasjon. Ut i fra mine opplevelser og mine historier fra skolepraksis og mange år som frivillig i Den norske kirke, vil jeg derfor i denne avhandlingen vise til hvordan dette begrepet i aller høyeste grad er et meget sentralt kristent begrep. At Gud ble kjøtt, inkarnert (latin; *in carne*= i kjøtt) i Jesus Kristus (Kristus: ordet har samme betydning som det hebraiske Messias= *den salvede*), rommer mer enn vi kanskje er klar over i dag. I tidligere bibeloversettelser kunne vi lese at «Ordet ble kjøtt», som egentlig er mer treffende når vi snakker om inkarnasjon og at Gud ble *in carne*, i kjøtt. Fra 1978 kom oversettelsen hvor dette ble forandret til «Ordet ble menneske». Men betydningen er den samme: Gud ble menneske, i kjøtt og blod.

I denne avhandlingen vil jeg derfor søke tilbake til to oldkirkelige forfattere fra den tidlige kristne kirke: forfatteren av Johannes' første brev, og brevene biskop Ignatius av Antiokia skrev til ulike forsamlinger/menigheter. Her ønsker jeg å belyse hvilke utfordringer som utspilte seg i disse menighetene/ forsamlingene og vise til hva som lå til grunn for deres presise formuleringer. I denne delen vil jeg jobbe teologi-historisk, altså gi en fremstilling av to oldkirkelige forfatters kristologi og forståelse av inkarnasjonen. Jeg vil altså først eksegere utvalgte tekster i 1. Joh. og Ignatius' brev i lys av skriftet som helhet og forsøke å avklare den større historiske konteksten de hører hjemme i. Hvordan ble egentlig evangeliet om Jesus

Kristus forstått i tidlig kristen tid? Hva stod på spill for forfatterne av disse skriftene? Hva er det som har forårsaket deres presise formuleringer om en inkarnert Kristus?

Men jeg ønsker ikke å stoppe der. Som kateketstudent er det min plikt til å jobbe med kirkens trosopplæring og undervisning. Etter framstillingen av de to oldkirkelige dokumenter vil jeg derfor rette fokus over på Den norske kirkes Trosopplæringsplan. For hva formidler egentlig Trosopplæringsplanen om inkarnasjonen? Er vi som kirke bevisste på hva som gjør kristendom til kristendom i et flerreligiøst samfunn? Jeg vil lese Trosopplæringsplanen i hovedsak fra et religionsvitenskapelig og teologisk perspektiv, med særlig fokus på ordet «inkarnasjon».

Mine problemstillinger blir da:

1. Hva var frontene i Det nye Testamentets og den tidlig kristne tids skrifter,- konkretisert gjennom 1. Johannes-brev og biskop Ignatius` syv brev?
2. a) Hvordan bidrar funnene jeg gjør, i de oldkirkelige dokumenter, til å klargjøre og aktualisere inkarnasjonens betydning for trosopplæringen i vår tid?
b) Hvilke fronter trenger inkarnasjonen å besvare i dag, i et flerkulturelt samfunn?

Her er det nødvendig med noen presiseringer. Først litt om hvordan jeg vil jobbe meg fram her. Jeg interesser meg for gresk og har også tatt litt av faget av egen interesse, men jeg er på ingen måte en som kan si at jeg har god kunnskap om gresk. Dette inngår heller ikke som en del av kateketstudiet. Noen greske ord vil altså forekomme i framstillingen av 1 Johannes- og Ignatius` brev, men det er ikke grammatikken jeg ønsker at leseren skal fokusere på. Grunnen til at jeg har valgt denne arbeidsmåten i min første del er for å rette fokus på kateketens teologiske ansvar. Vi er ikke bare pedagoger som bør kunne alt om Vygotskjis læringsteorier. Teologien skal og bør være sentral i vår utdanning og ikke minst i vår undervisning for barn og unge. Vi har faktisk ansvar for undervisningen i Den norske kirke (Dnk). Dette teologiske ansvaret er det alt for lite fokus på. Derfor vil jeg sterkt løfte fram kateketstudenters mulighet til å bevege seg inn i denne type arbeidsmåte og ikke bare intervju konfirmanter opplevelse av konfirmasjon. Vi trenger innholdet før vi ser på resultatet. Mitt mål som kateket er å undervise med et teologisk språk som barn og unge i kirken kan forstå. Dette vil også være et mål jeg tar med meg inn i denne avhandlingen.

Etter at vi har sett på 1 Joh og Ignatius' skrifter vil jeg se om det kan trekkes noen linjer til Den norske kirkes situasjon i dag. I denne fasen av oppgaven er det viktig å være nøye og ikke ta en altfor enkel løsning med å trekke en bro mellom de tidlige kristne skrifter og i dag. Historisk kontekst gjør at det vil opptre lite gjennomtenkt å trekke en bro, uten den minste begrunnelse, fra da til nå. Det vil være noen vesentlige forskjeller som gjør denne hermeneutiske broen vanskelig og det er ikke alltid like lett å komme helt i bunn av hva forfatterne virkelig ville med sine skrifter. Men, jeg tror allikevel at både 1 Joh og Ignatius' formuleringer kan si oss noe om deres forståelse av inkarnasjonen og hva det vil si å tro på Jesus Kristus i et flerkulturelt og trossøkende samfunn. Dette er en oppgave som altså vil eksegere utvalgte tekster som retter fokus mot inkarnasjonens betydning og hvor viktig det nettopp var for forfatterne å skrive deres tekster, i lys av deres kontekst og utfordringer. Grunnen til valget av akkurat disse dokumentene, 1 Johannesbrev (1 Joh) og Ignatius' brev, er også veldig enkel. Disse tekstene går helt tilbake til pulsen av den tidlige kristne kirke og gir oss et innblikk i hva som stod på spill, hva som krevde deres presise formuleringer og ikke minst deres behov for å rettlegge og beskytte deres menigheter. Mange vil nok si at det ville vært lettere å gå mer systematisk-teologisk til verks i denne avhandlingen, altså jobbet mer helhetlig med inkarnasjonsteologien, og fordypet seg inn i inkarnasjonen i lys av det som i senere tid har blitt formulert som et kirkelig dogme. Dette ville nok gjort det lettere å trekke noen klare linjer til vårt arbeid med vår inkarnasjonsteologi i dag også. Men jeg ønsker altså å jobbe med disse dokumentene, fordi jeg ønsker å se to forfattere som skriver inn i samme tid og hvor vi har det interessante at ett dokument hører til kirkens kanon, 1 Joh, og de andre ikke. I tillegg er det fantastisk å kunne jobbe så spesifikt med noen utvalgte tekster og reflektere grundig over disse. Derfra vil jeg vise hvordan disse tekstene og forfatternes presise formuleringer omkring inkarnasjonen kan gi impulser til vårt arbeid med Trosopplæringsplanen i dag.

Jeg mener at jeg kan bevise at Dnk ikke er bevisste nok, i Trosopplæringsplanen, på hva som skiller vår religion fra andres. Vår Gud ble menneske. Mine funn vitner om en meget svak inkarnasjonsteologi i Trosopplæringsplanen. Det ikke er noe nytt at kirken står midt i et flerkulturelt samfunn. Etter at vi har sett på utvalgte tekster fra 1 Johannesbrev og Ignatius'syv brev ønsker jeg å vise at en gjennomtenkt inkarnasjonskristologi må være utgangspunkt i kirkens møte med det flerkulturelle samfunnet.

2. INKARNASJONENS UMULIGHET

Når vi nå skal gå inn i tidlig kristen tid, og se på noen sentrale tekster fra denne tiden, er vi nødt til å se litt på miljøet disse dokumentene ble skrevet inn i. Dette vil jeg gjerne si noe om så vi forstår bakgrunnen og konteksten disse dokumentene jobbet ut fra. Klarer vi å sette oss inn i inkarnasjonens umulighet, vil vi lettere forstå at disse skriftene ble mer enn brev, de ble på mange måter uttrykk for den kristne lære. For, det var langt i fra en lett oppgave for apostlene og deres etterfølgere å forkynne og undervise om den treenige Gud, og gjøre kjent hvordan den treenige Gud hadde gjort seg selv synlig, ansikt til ansikt med menneskene, i Jesus. Forkynnelsen om en inkarnert Guds Sønn var kontroversiell helt fra begynnelsen. Man kan i dag se for seg at det var en enkel oppgave apostlene gikk inn i med tanke på hvor utbredt kristendommen har blitt. Det kan umulig ha bydd på de store utfordringene. Vi kan fra start slå fast at det var en sterk overbevisning som drev apostlene. Her hadde de vært vitne til noe de ikke kunne tie om. Apostlene gikk ut med en klar oppgave: å bygge kirke på jorden og skape etterfølgere av Kristus. Men apostlene visste hva som ventet dem. I Jerusalem ventet det store og mektige mennesker som var klare til å felle dem. Apostlene visste at dette både krevde klar og tydelig undervisning og ikke minst et samhold der Jesu død og oppstandelse var i fokus. Med Den hellige ånd var de modige til å stå i alt.

«Det var i en flerkulturell, utfordrende, blandingsreligiøsitet verden at den kristne bekjennelsen ble meislet ut... I konkurranse med filosofenes dypsindighet, gnostikernes overåndelighet, romersk keiserdyrkelse og antikke mysteriekulter vokser den bevegelse hvis budbærerne er vitner: Det vi har sett med våre øyne, det vi så og våre hendere tok på, om det bærer vi bud».¹ Jesus fra Nasaret, gudemennesket, født inn i vår verden, korsfestet og vekket til liv etter tre dager.. Vitnesbyrdet om dette er sterkt, og overgår de villeste fantasier, jødiske som greske. Her møter himmel jord.

2.1 Jøden Tryfon; En guddommelig Messias? Dårskap!

For jødene var det utenkelig at Gud hadde kommet som et himmelsk vesen i Jesus. Dette beskrives godt i det meget interessante skriftet «Dialog med jøden Tryfon» fra ca.160 e.Kr, gjengivelse av en samtale som sannsynligvis har funnet sted mellom kirkefaderen Justin Martyr og den nevnte jødiske Tryfon. Tryfon sier:

¹ Halldorf, 2001, s.13

«Det forekommer meg at de taler mer troverdig, som sier at han (Jesus) bare var et menneske, og at han ble Messias i følge utvelgelse og salving. Dette virker mer troverdig enn det du og dine meningsfeller sier. For alle jøder venter at Messias skal være et menneske av menneskelig herkomst, og at Elias skal komme og salve ham. Og om Jesus skal regnes som Messias, må man under alle omstendigheter erkjenne at han var et menneske av menneskelig herkomst». (Dial 49, 1).²

Vi får et godt innblikk i den jødiske forestillingen om Messias: at han var et menneske av menneskelig herkomst. Det er mer troverdig enn at Jesus fra evighet var hos Gud. Tryfon skriver videre når Justin igjen bekrefter sin påstand om en guddommelig Messias som ble født ved en jomfru på en overnaturlig måte:

I grekernes myter fortelles det at Persevs ble født av Danæ mens hun enda var jomfru... Dere kristne burde skamme dere over å si lignende ting (om Jesus). Dere burde heller si at denne Jesus var et menneske av menneskelig herkomst. Og dersom dere virkelig kan vise ut i fra Skriften at han er Messias, da bør dere si at han ble utvalgt til Messias fordi han var funnet verdig til det gjennom sitt fullkomne og lovlydige liv. Men vakt dere for å snakke om under og tegn, for da vil dere bli beskyldt for å fare med dårskap, slik som grekerne (Dial. 67, 2).³

Vi får med denne samtalen et klart bilde på to uforenlige kristologier. Tryfon avviser klart tanken om en guddommelig Messias, og påpeker sterkt at Justin «heller burde si at Jesus var et menneske av menneskelig herkomst». Vi står altså mellom en utvalgt Messias-rolle og en Logos-bekjennelse, der Guds Ord gir seg til kjenne i Jesus, et himmelsk vesen som er kommet til jorden for å frelse menneskene. Det er også interessant hvordan han advarer Justin, og andre kristne, til å la seg påvirke av gresk mytologi, for det er her disse ideene kommer fra, mener Tryfon. Og det, ja det er ikke annet enn dårskap.

2.2 Kristendomskritikeren Kelsos: «Ingen Gud eller Guds Sønn har noen gang kommet ned eller ønsket å komme ned (fra himmelen)!»

Når jødernes Messias-forventning hadde et helt annet et preg enn den apostlene kom med, er det fort gjort å tenke at det var hos grekerne inkarnasjonstanken var uproblematisk og godt

² Skarsaune, 1988, s. 12.

³ Skarsaune, 1988, s. 12.

tatt imot. Flere kilder viser at det også var problematisk her. Antikkens mennesker kunne beskrive det de kristne drev med som en filosofisk umulighet. De greske filosofer var allerede godt kjent med at de greske guder kunne opptre i gjesteroller på jorden, men det filosofene fant spesielt anstøtelig, var den altfor menneskelige karakteren ved mytenes guder. Ut i fra dette kom en anti-mytologisk teologi: Gud kan ikke lide, Han er sin egen herre. Gud kan rett og slett ikke begrenses inn i noe menneskelig. For kristendomskritikeren Kelsos er de greske myter dype mysterier. Det er rett og slett de kristne som har misforstått disse mysteriene i deres inkarnasjonstanke.

Det holder altså ikke å tenke at denne troen på at Gud ble menneske, var noe som sikkert lett lot seg høre i et miljø der menneskene tenkte mytologisk. Grekener var vant til myter om guder som opptrådte på jorden. Nettopp derfor reagerte de med så stor sikkerhet når de møtte forkynnelsen om Ordet som ble kjød: Dette er noe helt annet enn det våre myter handler om. Dette er uhørt! Forkynnelsen om den inkarnerte Guds Sønn var kontroversiell, så vel i et jødisk miljø som i et gresk. Her måtte det filosofisk dannede kirkefedre til for å beskrive og presisere inkarnasjonens realitet.

En av kirkefedrene som gikk inn i denne diskusjonen, var Tertullian (ca.200 e. Kr). Vi skal ikke gå dypt inn i hans lære, men et argument fra han må vi trekke inn. Han påpeker at nettopp inkarnasjonstankens filosofiske umulighet, den bokstavelig talt u-tenkelige smakløshet - nettopp det er et indirekte tegn på dens sannhet. For når den er så utenkelig, så kan ingen ha funnet den opp. Den kan nettopp ikke være ut-tenkt. Men, når den likevel hevdes, kan det bare være én grunn: Inkarnasjonen må virkelig ha funnet sted, det må ha vært et stykke erfart virkelighet som har tvunget kristne til å hevde en så utenkelig sannhet.⁴ Nå var det bare å finne ut hva denne inkarnasjonen betydde og hvilken lære som var sann lære.

⁴ Skarsaune, 1988, s. 18

3. DOKUMENTENE- *Litt om forfatterne, tid og geografisk område*

Til nå har vi sett litt på hvilket miljø de kristnes inkarnasjonstanke beveget seg inn i. Det er klart, både av jødernes Messias-forventning og av det hellenistiske miljøets myte-bevissthet, at de kristne beveget seg inn i noe som på mange måter så ut som en umulighet og ikke minst krevde presise formuleringer. Det blir derfor svært interessant nå når vi skal ta for oss 1. Johannesbrev og de syv brevene Ignatius skrev. Her vil vi få et godt innblikk inn i hvordan forfatterne beskrev og argumenterte for inkarnasjons sannhet. Formuleringene deres vitner om at det her er noen det skrives mot. Det er noen som ikke tror på Jesu guddommelighet, ei heller hans menneskelighet. Disse tekstene vil hjelpe oss å se hvordan deres presise formuleringer var helt nødvendig i deres tid. Kanskje også i vår.

3.1 Ignatius´syv brev

Historien om den kristne kirke er beretningen om dens vitner. Ordet kommer av det greske *martyrein*; noen som ser noe og forteller det til andre; noen som har fått sine øyne åpnet og ikke kan tie med hva de har sett. Å være vitne koster. Det er ikke uten grunn at dette ordet umiddelbart leder oss til tanken om død og offer. Martyrenes blod er kirkens såkorn, sa Tertullian.⁵ Denne innhøstingen skulle senere bekreftes.

Ignatius av Antiokia, en av de første biskoper over menigheten i Antiokia i Syria. Hans syv brev, som alle er skrevet mot slutten av hans liv før han ble drept i Roma, gir oss stor innsikt i den tidlige kristne kirkes utfordringer og ikke minst i Ignatius´ kristologi. Den historiske ramme om de syv brev er Ignatius` reise gjennom Lilleasia som romersk fange. Jeg skal ikke gå grundig inn på forskningen rundt brevenes datering, men ca. 110 e. Kr er en av dateringene som har bred oppslutning blant forskere.⁶ Av de syv brevene som er skrevet mens han ble eskortert gjennom Lilleasia på vei til martyriet, er fem brev skrevet til menigheter i Lilleasia, ett til menigheten i Roma og ett til biskop Polykarp.

3.2 1. Johannesbrev

De tre brevene som går under navnet Johannesbrevene er i virkeligheten tre anonyme skrifter, men det er grunn til å tro at de alle har tilknytning til den kirkelige tradisjon som går tilbake

⁵ Halldorf, 2001, s.15

⁶ Baasland og Hvalvik, 1984, s.36

til apostelen Johannes. Når disse brevene har fått navnet Johannesbrevene, er det altså basert på den oldkirkelige tradisjon som knyttet disse brevene til apostelen. Selv om det er store likheter, se f.eks. de store likhetene i prologene til 1 Johannesbrev og Johannesevangeliet, er det altså ikke klart om det er apostelen Johannes som har skrevet dette brevet. Likheten kan heller tyde på at forfatteren av 1 Joh ville vise tilhørighet og nærhet til den johanneiske tradisjon. Noen vil hevde at disse brevene faktisk går tilbake til apostelen Johannes, men langt flere vil si at brevene har sitt opphav i en «johanneisk skole». Mye tyder på at 1. og 2. Joh kan stamme fra samme tid. Deres like innhold om Antikrist som hadde «gått ut» og at de avviste at Jesus hadde kommet i kjøtt (1 Joh 2:18, 22; 4:1-3; 2 Joh 1:7-8) gjør det logisk å anta dette.⁷

Det er ikke nødvendig å gå i dybden av 1 Johannes' forfatterskap. Det er heller ikke av stor betydning for oppgaven. De fleste forskere er enig om at 1 Joh dateres til rundt 100 e.Kr.⁸ Eksplicit gis det heller ikke noen indikasjoner på hvor dette brevet geografisk har blitt til, men kilder kan vise til at «den disippelen Jesus hadde kjær», Johannes, var i Efesos rundt år 70-100 og forkynte der.⁹ Kanskje kan man, med denne informasjonen, se for seg at brevene belyser miljøet i denne regionen. Lilleasia er den tradisjonelle kontekst for Johannesevangeliets opprinnelse og for tradisjonen rundt det. Johannesbrevene, spesielt 2. og 3. Joh, indikerer at det innenfor den johanneiske forsamling var flere lokale «huskirker». Dette betyr, at selv om Efesos muligens er det geografiske hjerte av den johanneiske sirkel, så er det stor mulighet for at medlemmene var spredt utover et stort område.¹⁰ I følge Smalley er det nøyaktig de syv menighetene i Asia som er adressert i Åp 2-3 som utgjorde denne sirkelen.¹¹ Det som synes klart i 1. Joh er at det har skjedd splittelse innenfor miljøet. Dette skal vi komme nærmere inn på. Hva som er årsaken til konflikten, er ikke helt sikkert, men vi skal se på noen som er mulige. 1. Johannesbrev gjør det klart at kristologien har vært et kjernepunkt.

Jeg kommer i denne oppgaven for enkelhets skyld til å kalle forfatteren av dette brevet «Johannes». De gangene jeg kaller ham «forfatteren av 1 Joh» er det kun av variasjon og for å styre unna evt. misforståelser når jeg i løpet av oppgaven vil referere til Johannes' andre skrifter.

⁷ Brown, 1982, s.31

⁸ Brown, 1982, s.101

⁹ Yarbrough, 2008, s.17

¹⁰ Smalley, 2007, s.xxx

¹¹ Smalley, 2007, s.xxx

4. INKARNASJONEN HOS IGNATIUS OG I 1. JOHANNESBREV

I dette kapitlet kommer jeg altså til å gi en teologi-historisk framstilling av to oldkirkelige forfatters kristologi og deres forståelse av inkarnasjonen. Hva var frontene i Det nye Testamentets og den tidlige kristne tids skrifter- konkretisert gjennom 1 Johannesbrev og biskop Ignatius' syv brev?

4.1 Ignatius: «Alethos»!

Ignatius' brev er rettet til navngitte lokalmenigheter; Efesos, Magnesia, Tralles, Filadelfia, Smyrna, Roma og til biskop Polykarp. Hans omsorg og iver for kirken er upåklagelig. Ignatius legger lite i mellom når det kommer til hva han mener er best for kirken og hva som er rett lære. Hans kristologi blir på sitt tydeligste i møte med vranglærerne, noe vi skal se nærmere på senere. I brevene er det sterke uttrykk for en «imitatio Christi» (Kristi etterfølgelse). Det er ikke enighet om tolkningen rundt Ignatius' beskrivelse av sitt martyrium,¹² men det preges av en offerterminologi som tar «imitatio Christi» på alvor, og det kan oppfattes slik at hans eget martyrium blir en form for soning. Martyrium betyr for Ignatius «å nå fram til» og erfare Gud og Kristus. Ved hans død vil han virkelig være en Jesu Kristi disippel (Ign. Rom 4:2). Ignatius synes altså å knytte selve rettferdiggjørelsen sammen med den død som gjør han usynlig for verden, men levende i Gud (se Ign. Rom 5:1). Vi skal ikke gå så mye mer inn på dette, vi skal mest av alt se på hans kristologi, men denne innledningen gir et lite innblikk i hvor alvorlig denne mannen tok evangeliet om Jesus. Dette ville han dø for. Dette måtte han skrive brev om. Dette måtte han få sagt selv om han visste at døden stod for tur.

Det er forlengst erkjent at Ignatius kjenner til Johannesevangeliet.¹³ Hans Logos-kristologi, Jesus som Ordet (gr: *Logos*), kommer sterkt uttrykk (Ign. Magn 8:2: «Han er det ord som gikk ut av stillheten», se Joh 1:1) og Jesu preeksistens (Ign. Magn 6:1, se Joh 17:5.24). Gud ble menneske (Ign. Ef 7:2; 19:3) og Han kledde på seg kjøttet (Ign. Smyr 5:2), slår han fast. Han har også god kjennskap med de paulinske brev. Ignatius er åpen om sin beundring om apostelen (Ign. Rom 4:3) og man kan se flere likheter brevene deres i mellom. Brevingressen i Ignatius' Efeserbrev, om «den sanne lidelse», fremhever betydningen av Jesu død med front

¹² Baasland og Hvalvik, 1984, s.40

¹³ Baasland og Hvalvik, 1984, s.38

mot doketismen, en front vi skal se mer på. Hele brevåpningen rommer påvirkning fra Paulus' brev til Efeserne. Synnes går så langt at han mener Ignatius med sin glød og saklig tyngde nærmest må sammenliknes med apostelen Paulus.¹⁴ Biskop Ignatius er så absolutt ikke hvem-som-helst. Hans brev er meget verdifulle historiske kilder som gir oss et innblikk i den tidlig kristne kirkes liv og lære. Hans brev har også vært enormt viktig i kirkens teologiske refleksjon og representert sentrale bekjennelser i forskernes diskusjon om Kristendommens opprinnelse.¹⁵ Men for Ignatius er det kun en ting som er viktig: Det er kirkens proklamasjon av Jesu ord og gjerning!

4.1.1 «Doketismen»

Ignatius setter selv navnet på doketismen, den urgamle vranglæren i kirken: Kristi jordeliv, død og oppstandelse har bare tilsynelatende funnet sted. Dette er bare et skinn (*dokein*), mener noen. Ignatius gir oss ikke noen direkte opplysning om hvordan de begrunnet sin påstand om at Jesu tilsynelatende lidelse og død, men mye peker i retning av det antikke dogme om Guds ikke-lidelse, Gud er «fri for lidelse», og dessuten en nedvurdering av det legemlige.¹⁶

Dannede hellenistiske mennesker kunne være uenige om mange ting angående gudene, men om en ting var de enige: Gud eller det guddommelige er høyt hevet over menneskelige affekter, og særlig over de følelser og lidelser som følger med det å være et maktesløst bytte for andres ondskap.¹⁷ Tilhengerne av doketismen og Ignatius virker altså ikke uenige om Kristi guddommelige natur, men uenigheten lå i spørsmålet om det åndelige tok del i det fysiske, i materien. Jesus var bare tilsynelatende menneske, hevdet Ignatius' motstandere. La oss fordype oss i noen av Ignatius' tekster og se hva de sier om doketismen.

I Ign. Trall 10 ser vi at kjernen av doketismens avvisning inneholdt den tanke at Jesus umulig kan ha lidd på korset: «Men om det nå er slik som visse folk sier - de er ugudelige, det vil si vantro - at han (Jesus) bare tilsynelatende har lidet døden, skjønt de selv tilsynelatende bare er til, hvorfor bærer jeg da lenker?» Likeså Ign. Smyr 2: «Ikke slik som visse vantro mennesker sier, at han bare tilsynelatende har lidet». Denne fronten tar Ignatius meget alvorlig, hele hans eksistens som kristen martyr står på spill (Ign. Smyr 4:2). Ignatius tar ikke dette som en

¹⁴ Baasland og Hvalvik, 1984, s.44

¹⁵ Schoedel, 1985, s.1

¹⁶ Skarsaune, 1988, s.47

¹⁷ Skarsaune, 1988, s.140

avvisning kun av Jesu lidelse og død, men av alt om den historiske Jesus, fra fødselen til oppstandelsen. Det er derfor ikke nødvendigvis slik at Ignatius fremstiller sine motstandere helt korrekt i Ign. Trall 9. Ignatius tar så alvorlig denne avvisning av Jesu lidelse på korset at det er grunn til å anta dette. I Ign. Brev til Magn 1:2 skriver han om «enhet med Jesu Kristi kjøtt og ånd» (gr. *sarx kai pneuma*). Dette forekommer svært hyppig hos Ignatius og har trolig sammenheng med fronten mot doketismen. Her kan poenget være at den sanne kirke er forbundet med hele Kristus, både hans legeme og ånd.

Han går også ganske kraftig til verks mot doketismen som «lærer annerledes om Jesu Kristi nåde» (Ign. Smyr 6:2). Ignatius holder ikke mye tilbake og legger videre til i samme kapittel om hvordan de ved å sette seg mot Guds vilje, ikke har omsorg for de som er i trengsel eller de som sulter og tørster. Ignatius beskriver nattverdelementene som bl.a. «Guds brød» (Ign. Ef 5:2) og «den kristne næring» (Ign. Trall 6:1). Docketene holder seg borte fra denne nattverden fordi de ikke bekjenner at den er «vår frelsers Jesu Kristi kjøtt som har lidt for våre synder» (Ign. Smyr 7:1). Måltidet har sin klare funksjon, det er «udødelighetens legemiddel» (Ign. Ef 20:2). Kristi nærvær er svært konkret, og de som forneker denne Guds gave i nattverden, dør. «Legg da vinn på å feire én nattverd. For vår Herre Jesu Kristi kjøtt er ett, og det er ett beger for enheten i hans blod» (Ign. Filad 4). Å drikke av begeret betyr enhet med hans blod. Flere ganger nevner han både «kjøtt» og «blod» (Ign. Trall 8:1; 7:3; Ign. Filad 5:1). Ignatius minner menigheten på å være bevisste på djevelens listige knep og å la seg nyskape av troen på Herrens kjøtt, inkarnasjonen, og gjennom kjærligheten som er Jesu Kristi blod. Med referansen til Kristi kjøtt og blod ønsker Ignatius å markere verdien av et trofast liv i kjærlighet og lydighet. Jesu tilsynelatende lidelse får Ignatius til å koke og gir oss noen virkelig sterke utsagn, og ikke minst noen formuleringer hvor lite er lagt til tilfeldighetene. Dette fører til de sterke versene om «alethos», adverbet «virkelig». Her kommer en profilert kristologi til uttrykk. La oss se nærmere på disse tekstene.

Ign. Trall 9:1-2: «Han er Marias Sønn, han som *virkelig* ble født og både spiste og drakk. Han ble *virkelig* forfulgt på den tid Pontius Pilatus var landshøvding, han ble *virkelig* korsfestet og han døde, mens de i himmelen, på jorden og under jorden så på. Han ble *virkelig* også reist opp fra de døde da hans Far reiste ham opp. På samme måte skal Faderen oppreise oss i Kristus Jesus, vi som tror på ham. Uten ham eier vi ikke det *virkelige* liv». Denne kristologi er helt klart noe Ignatius jobber hardt for å formidle ut til menighetene i Lilleasia. I flere brev kommer «alethos» sterkt til uttrykk (Ign. Ef 17:2, Ign. Magn 11 og Ign. Smyr 1-3). I Ign.

Smyr 2-5 argumenter han sterkt imot doketene som forneker den legemlige oppstandelse. Deres fornektelse vil i følge Ignatius føre til at de i sin tid vil oppstå som kroppsløse demonvesener, dvs. at deres vranglære vil frata dem et virkelig liv (se Ign. Smyr 5:2). I 5:1 bruker han ordene «dødens advokater». Deres benektelse av Kristi virkelige død og oppstandelse, er i realiteten en benektelse av menneskets mulighet til evig liv. I 4:2 legger Ignatius til at dersom Jesu død og oppstandelse bare skjedde «tilsynelatende», blir hans martyrium meningsløst.

4.1.2 Judaistene

Det som plager Ignatius mest er frontene som splitter kirkens enhet. Ignatius har neppe kjennskap til konkrete misforhold i menighetene. I Magn 11 skriver han bl.a. at hans advarsler er forebyggende. Men han kjenner til vranglære som er i omløp i Syria og Lilleasia.¹⁸ Det er ikke bare mot doketene Ignatius skriver hardt mot. I Magn 10 skriver han: «Det hører ingen steds hjemme å tale om Jesus Kristus og samtidig praktisere jødedom. For kristendommen er ikke kommet til tro på jødedommen, men jødedommen kom til tro på kristendommen». Her skriver han om de som sitter fast i sitt gamle livsmønster (Magn 10:2), mot dem som «judaiserer», og ikke taler rett om Kristus. De som lever slik har ikke «tatt imot nåden» (Magn 8:1). I Magn 10:1 møter vi uttrykket «kristendommen» (gr.: *christianismos*). Uttrykket støter vi på første gang her hos Ignatius. To ganger bruker han nettopp dette ordet i motsetning til «jødedommen» (Magn 10:3; Filad 6:1).¹⁹

I Filadelfia har Ignatius åpenbart opplevd en konfrontasjon med vranglære med en slags judaiserende skriftbruk (6:1). Det er tydelig at noen har ment at evangeliet ikke kan tros om det ikke finnes gjenklang fra de eldste skrifter. Ignatius svarer dem tydelig: «for meg er Jesus Kristus de eldste skrifter. Hans kors, hans død og oppstandelse og troen som han har frembragt, er de hellige skrifter». Ignatius gjør det også tydelig at dem som forneker Kristus, avskriver Moses og profetene som sannhetsvitner (Smyr 5:1; 7:2).

¹⁸ Synnes i Baasland og Hvalvik, 1984, s.41

¹⁹ Baasland og Hvalvik, 1984, s.76

4.1.3 «Å bære Navnet»

Å komme sammen til en felles gudstjeneste betyr et vern mot vranglære (Ign. Filad 6:2; Ign. Ef 13,1). Å tre ut av dette fellesskap er som å miste sin andel i Guds nåde (Ign. Ef 5:2; Ign. Trall 7:2). I Ign. Ef 13:1 skriver han om enhver krig i himmelen og på jorden. Ignatius sikter trolig til vranglærens truende splittelse, som han ser på som et uttrykk for Satans makt. Ved å komme sammen ofte motarbeider menigheten djevelens splittende virksomhet, og virkeliggjør den fred som Kristus har muliggjort (Ign. Ef 2:14). I samme brev, 7:1, skriver Ignatius om «å bære Navnet», dvs å kalle seg en «kristen». Navnet er altså Herrens navn.

Læren om at Gud ikke kan lide har nok sannsynligvis jobbet like mye i Ignatius hode så vel som motstanderne. Den er noe uvirkelig som for alvor blir virkelig i Ignatius' kristologi. Han gjør ikke noe forsøk på å mildne eller løse opp denne tilsynelatende uvirkelighet med noen enkle formuleringer heller. Det virker heller som han har en intens kjærlighet til dette tankekors. Derfor er det sikkert ikke tilfeldig når han stiller opp denne rekken av tilsynelatende uforenlige motsetninger:²⁰ kjødelig/åndelig; født/ufødt; menneske/Gud; død/liv; av Maria/av Gud; lidende/hevet over lidelse. I brevet til menigheten i Roma oppfordres de til ikke å sette igang noe som gjør at Ignatius avverges for martyriet på Romas amfiteater, men heller å tillate han å bli «en etterfølger av min Guds lidelser (Ign. Rom 6:3). Ignatius overbevisning om den inkarnerte Guds Sønn er uansett av det inspirerende slaget.

4.2 1 Joh: «Hver ånd som bekjenner at Jesus Kristus er kommet i kjøtt og blod, er av Gud»

Det finnes mange sider om dette tema, der man diskuterer alt fra diverse vranglære som gjorde seg gjeldende i denne tiden, til det vi faktisk kan dra ut av 1 Joh's formuleringer og beskrivelser. Det vi vet er at forfatteren av 1 Joh snakket om dem som hadde løsrevet seg fra forfatterens egen gruppe. Falske bekjennelser ga fødsel til falske praktiseringer. Det er veldig uenighet om hvem som er frontene i dette brevet. Her kan vi både erfare en blanding av flere retninger og vi kan også være vitne til at forfatteren av 1 Joh skriver for å forebygge eventuell vranglære. Det er mange teorier om dette, men jeg skal på best mulig måte ut i fra Johannes' formuleringer gi et innblikk i forskjellige teorier om hvilke ulike fronter man antar var tilstede i eller truet denne forsamlingen. Raymond Brown foretrekker å bruke termen «løsrivene»

²⁰ Skarsaune, 1988, s.48

(«secessionists»), «adversaries», «kjettere» («heretics»), «splittere» («schismatic») i sin bok *The Epistles of John* (1982). Om det er en klar gruppe som driver vranglære, er ikke lett å si, men dette er noe av det vi skal se nærmere på nå. Jeg kommer til å bruke oversettelsen «løsriverne» videre i oppgaven om en av retningene som muligens gjør seg gjeldende i dette brevet. Når Johannes vender seg mot andre fronter, bruker jeg begreper som «motstandere» og «vranglærere».

Jeg vil på best mulig måte gi en gjennomgang og oversikt omkring frontene som gjør seg gjeldende i dette brevet, men det viktigste her er ikke frontene, men at vi får en dypere innsikt i Johannes' kristologi. Her handler det om å holde seg innenfor tema og se på de tekstene som best tar for seg inkarnasjonenformuleringene - Gud som ble menneske.

4.2.1 Polemisk eller pastoral forfatter?

Før vi går nærmere inn på 1 Joh's fronter, er det greit å si noen ord om hvordan man kan forstå Johannes formuleringer. For er hans formuleringer ment polemisk eller pastoralt? Det er blitt diskutert om 1 Joh kan betraktes som en polemisk tekst.²¹ Polemikk kommer fra gresk, der «pole» betyr krig. Det er altså snakk om noen meninger, eller vranglære, som blir kraftig irttesatt. Forskere er veldig uenig om brevets polemiske tone og motstandernes rolle. Noen mener at den antatte polemikk i 1 Joh var en funksjon av forfatterens retorikk. Disse advarer mot å identifisere brevet med dens historiske situasjon. Andre svarer på dette med at språket er altfor klart og ekstremt til at det kan bli redusert til retorikk.²² Painter, forfatter av boken *1, 2 and 3 John*, sier at det retoriske i 1 Joh er et uttrykk for den polemiske situasjon. Han mener retorikken er til for å «forføre» leserne, altså de johanneiske troende i samme forsamling.²³

Flere forskere og kommentatorer av 1 Joh har argumentert for at 1 Joh sannsynligvis er mindre polemisk enn man tror.²⁴ Ut i fra brevet virker det klart at det er noen motstandere, men de er ikke eksplisitt nevnt. Det er altså ikke sikkert at 1 Joh skal betraktes som en polemisk tekst i det hele tatt. Mange misforstår forfatterens polemiske tone. Det kan virke som at Johannes' bekymring er nærmere pastoral. Her snakkes det ikke nødvendigvis om

²¹ Painter, 2002, s.85

²² Brown, 1982, s.48-49

²³ Painter, 2002, s.88

²⁴ Painter, 2002, s.85

vranglære fra utsiden, og om deres meninger i forsamlingen, men om ulike grupper innad. Det kan virke som at dette skriftet kan være rettet mot hans egen forsamling i en tid hvor noen motstandere, og dermed også falsk lære, skapte trøbbel.²⁵

Johannes' poeng er uansett å rette opp falsk lære om evangeliets faktiske sannhet.²⁶ Brevet kan altså like mye være skrevet for å holde gløden oppe i forsamlingen, som et brev for å sette motstanderne på plass. Det er altså ikke lett å si om brevets antatte polemikk er mot motstanderne, vranglærerne, eller om det rett og slett er et tydelig brev med en klar formaning til forfatterens egen forsamling: vær lojale til den sanne kristologi! Uavhengig av polemisk tone eller pastoral bekymring, får man inntrykk av at dette uten tvil var et viktig brev for forfatteren. Her kunne han rettlede forsamlingen, formidle sann kristologi og sette sine argumenter over vranglæren, om den var innenfra eller utenfra. Gang på gang fokuseres det på hvilke konsekvenser troen får på livsførselen: «Mine barn, dette skriver jeg til dere for at dere ikke skal synde» (1 Joh 2:1). Fordi Gud er kjærlighet (4:8), må kjærligheten gjennomsyre den kristnes liv. Diskusjonen rundt motstandernes rolle og teologi skal vi nå komme nærmere inn på.

4.2.2 Motstandernes mulige teologi og vranglære

Det er viktig å forstå at 1 Joh's respons til sine motstandere sannsynligvis ikke gir et helt klart bilde på hva de stod for, men er en sammenfatning av forfatterens forståelse av evangeliet. Formuleringene er helt klart Johanneiske, og om ikke forfatteren er apostelen selv, er det helt klart en som har fordypet seg kraftig inn i den Johanneiske tradisjon og forståelse av evangeliet.²⁷

Forfatteren av 1 Joh går rett på med å beskrive det som var «fra begynnelsen» (1:1). Uttrykket «fra begynnelsen» er brukt åtte ganger i 1 Joh. Hva var fra begynnelsen? Her er en klar referanse til «Ordet», som også støttes i 2:13,14. Ikke minst Johannesevangeliets prolog, der det står: «Og Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss» (Joh 1:14). I Jesus Kristus blir det som er evig og transcendent, det ubegripelige i himmelens rike, immanent, altså begripelig. Med andre ord så bekrefter Johannes allerede her inkarnasjonen. Han snakker heller ikke

²⁵ Brown, 1982, s.47

²⁶ Painter, 2002, s.115

²⁷ Painter. 2002, s.93.

metaforisk eller åndelig, men legitimerer Ordets realitet i kjøtt med å si: «Det vi har hørt, det vi har sett med egne øyne, det vi så og som hendene våre tok på» (1:1). Johannes påpeker altså straks forståelsen av at den evige og himmelske har gjort seg selv historisk ved å bli «åpenbart for oss» (1:2), for Johannes og de med ham.

«Mine kjære» er en kjent tiltale fra forfatteren av 1 Joh. Dette møter vi flere steder i dette brevet (2:7, 3:2, 3:21, 4:1, 4:7, 4:11). Etter alt å dømme tyder dette på en nærhet mellom forfatteren og leserne. I 4:1 kan vi merke en autoritær leder som vil være en mentor for sin menighet. Den personlige hilsenen er der, men får raskt følge av en tydelig veiledning. Et eksempel på dette er i 4:1, hvor vi blir introdusert for to bud. «Tro ikke... Prøv åndene..!». Vi kan fornemme at noen i menigheten ga seg hen til alle slags ånder. At dette var et problem kommer også fram i andre brev i NT, blant annet i 1 Kor 12:10 hvor noen er gitt en gave av nåde, gr. *charisma*, til «å bedømme ånder». Menigheten trenger altså undervisning og hjelp til å bedømme ånder. Johannes nevner også at det er «gått mange falske profeter ut i verden». I 1 Joh 4:1-6 kan vi lese om at det er disse som avviser den sanne trosbekjennelse.²⁸ Samtidig kan det virke som at motstanderne mente å ha en Ånd-inspirert undervisning som talte for å være sann lære. Dette håndterer Johannes med å knytte Sannhetens ånd, Guds Ånd, til bekjennelsen av Jesus Kristus som «er kommet i kjøtt». Avvisning av dette er ånden til Antikrist, villfarelsens ånd. Dette sikter til de som har skilt seg ut fra forfatterens ståsted. Dette kan bekreftes med 2:19: «de kom fra oss, men de var ikke av oss». De har vært i menigheten, men var aldri en del av den. Ånder som ikke er av/fra Gud, skal bli avvist. Dette perspektivet, av/fra Gud er svært sentralt for 1 Joh: «Hver ånd som bekjenner at Jesus Kristus er kommet i kjøtt og blod, er av Gud» (1 Joh 4:2), «men dere, mine barn er av Gud» (1 Joh 4:4), «for kjærligheten er fra Gud» (1 Joh 4:7). Uttrykket «av/fra Gud» forekommer hele seksten ganger i løpet av tolv vers. Ekte kristologisk bekjennelse og kjærlighet kommer direkte «av/fra Gud».

Det er ikke sikkert denne gruppen, om man kan kalle dem det, vet selv at de opptrer som vranglærere. Det er et viktig poeng når vi nå skal gå inn i deres ståsted. Ut i fra brevet får man følelsen av at forfatteren fører en tone mot noe som ikke virker som spontane, ugjennomtenkte meninger. Det virker som en reell og organisert trussel. La oss se nærmere på disse motstandernes teologiske ståsted.

²⁸ Painter, 2002, s.92

De fleste forskere er ganske klare på at motstanderne er troende kristne som hadde en tro som skilte seg klart fra forfatterens bekjennelse. Forfatteren gjør det helt klart hva hans bekjennelse til Jesus er: Jesus er Kristus (5:1), Jesus er Kristus som er kommet i kjøtt (4:2), Jesus er Sønnen (2:23; 3:23; 5:11-12), Jesus er Guds Sønn (1:3,7; 3:8,23; 4:9,10,15; 5:5,9,10,11,12,13,20), Jesus er den som kom gjennom vann og blod (5:6). At Jesus er Kristus/Messias kommer også til uttrykk i dobbeltnavnet Jesus Kristus (1:3; 2:1; 3:23; 4:2; 5:6,20). Forfatteren kritiserer derimot enhver som: avviser at Jesus er Kristus (2:22), avviser Sønnen (2:23) og ikke ser viktigheten av å bekjenne at Jesus Kristus kom i kjøtt - disse er ikke av Gud (4:2-3). Mennesket Jesus, i kjøtt, er avgjørende for å forstå Guds kjærlighet til mennesket. Å avvise at Jesus også er Kristus, er å avvise fellesskap med Faderen (2:22). Fordi hele verden ligger i det onde (5:19), sendte Gud sin Sønn som verdens Frelser (4:14).

Det er helt klart at det er noen problemer med noen motstandere i denne johanneiske menigheten, om det er snakk om en front eller om det er flere fronter Johannes skriver mot, skal vi komme nærmere inn på. Men la oss se på hvilket inntrykk vi får av motstanderne ut i fra Johannes' formuleringer. «De kom fra oss, men de var ikke av oss» (2:19), «når jeg skriver dette, tenker jeg på dem som fører dere vill» (2:26), «mine barn, la ikke noen føre dere vill!» (3:7). Ikke minst kan vi trekke fram deler av 2:18-25: «Antikrist skal komme, og mange antikrister har alt stått fram... Hvem er løgneren om ikke den som forneker at Jesus er Kristus? Han er Antikrist, han som forneker Faderen og Sønnen». Det er behov for bevisstgjøring av hva som foregår i forsamlingen, og ikke minst en klargjøring av hva en avvisning av Jesus medfører: det er en avvisning av Faderen. Fornektelsen er Antikrists rolle: «... enhver ånd som ikke bekjenner Jesus, er ikke av Gud. Det er ånden til Antikrist.» (4:3). Det er altså ikke noe småteri som her tas opp. Enhver som ikke bekjenner at Jesus Kristus er kommet i kjøtt og ånd, er ikke av Gud, men av Antikrist. Det brukes sterke og tydelig ord når forfatteren gjør klart hva vranglære er. Ut av teksten kan vi allikevel ikke eksplisitt si hvem disse motstanderne er, men gjennom tekstene (nevnt over) kan man klart merke deres aktivitet og at «de kom fra oss». I 2:26 kan det også virke som at det fortsatt er en relasjon med kjetterne. Kanskje motstanderne av forfatterens synspunkter ikke er så separert fra gruppen som han kanskje ønsker? Det er klart at denne forsamlingen var åpen for innspill og forfatteren har et sterkt behov for å sette opp et forsvar så de skal være klar over hva sannheten er. En sannhet de kjenner til (2:21), men som de trenger å bli minnet på.

Forsamlingen trenger bevisstheten om det faktiske budskap: Evig liv i Jesus Kristus (1 Joh 5:13).

«Hvis vi sier...» (1:6, 8, 10). Det kan fort virke som at forfatteren finner på ulike problemer. Men dette er ikke veldig sannsynlig. Som nevnt over, så kan det virke som at disse vranglærerne ikke var så ute av gruppen som forfatteren skulle ønske, og bringer oss igjen til tanken at forfatteren av 1 Joh har et pastoralt ansvar og er bekymret for sin forsamling. Motstandernes avvisning av den sanne kristologiske lære (2:18-23; 4:1-6) er hovedproblemet og denne kristologi er ikke av Gud, sannhetens ånd, men av Antikrist, villfarelsens ånd. Her vet vi ikke hva motstanderne mener, bare at de avviser det forfatteren mener. De avviste at Jesus Kristus hadde kommet i kjøtt. Dette var en avvisning av inkarnasjonen, en avvisning av at Ordet ble kjøtt og tok bolig i blant oss mennesker, en avvisning av at Jesus er Kristus, en avvisning av at Jesus er Guds Sønn. Dette er kjernen av forfatterens teologi, denne avvisning måtte belyses og argumenteres mot. Å skille mennesket Jesus fra den guddommelige Sønn betydde at man ikke hadde forstått hvor viktig det var at Jesus led og døde for oss, i ren kjærlighet, for våre liv. Det kommer klart fram at det ikke bare er store kristologiske forskjeller, men også etiske: «Den som sier han er i lyset, men hater sin bror, er ennå i mørket» (2:9). Motstandernes avvisning av forfatterens kristologiske bekjennelse, betydde at de ikke forstod hva Gud faktisk hadde gjort for oss og hva dette betydde for vår kjærlighet til vår bror.

I løpet av dette kapittelet er det noen vers vi skal gå mer spesifikt inn i. I den anledning er det passende å gå inn i ett av versene som tar for seg inkarnasjonsmysteriet: 1 Joh 5:6. Et vers som på mange måter vil være med å belyse hvilke motstandere Johannes muligens argumenterer mot. Derfor, la oss se litt nærmere på dette verset. Hva mener egentlig Johannes når han skriver at Jesus Kristus «kom gjennom vann og blod - ikke bare med vannet, men med vannet og blodet» (5:6)?²⁹

a) «Vannet og blodet» begrunnes for å referere til de to sakramentene: dåpen (vannet) og nattverden (blodet). Men denne forklaringen, som går tilbake til Luther og Calvin, har sine vanskeligheter. 1) Johannes skriver her om Jesu historiske og inkarnerte liv, ikke en manifestasjon av det sakramentale liv i kirken. 2) Dette bekreftes med Johannes' bruk av «er

²⁹ Smalley, 2007, s.264-265

den som kom» (5:6), som viser til et konkret øyeblikk i historien, inkarnasjonen, mer enn å repetere Jesu nærvær i sakramentene. 3) Å bruke «blodet» som et synonym i denne sammenheng for nattverden er rart og uten parallell.

Lite tyder også på at det var noe problem i den johanneiske forsamling omkring forståelsen av Jesu nærvær i sakramentene. Tolkningen «i vann og blod» som tegn på Jesu nærvær i sakramentene dåp og nattverd har ikke lenger mye støtte.

b) En annen tolkning, som går tilbake til Augustin, assosierer «vann og blod» med Joh 19:34-35. I evangeliet står det at en av soldatene stakk Jesus i siden med et spyd og «straks kom det ut blod og vann» og som straks fører til et vitneutsagn fra den disippelen Jesus hadde kjær, etter tradisjonen Johannes. Men denne tolkningen har også sine problemer. Denne hendelsen gir først og fremst uttrykk for den historiske sannhet om at Jesus virkelig døde. Historien i evangeliet er altså først og fremst ikke symbolsk (vannet og blodet står for det «rensende og livgivende» liv i Kristus) eller sakramental, den er et vitneutsagn som bekrefter Jesu død. I tillegg kan man nevne at det i evangeliet er «blod og vann», mens det i 1 Joh er «vann og blod».

c) En mer naturlig forklaring på dette verset er fortsatt mulig. De fleste forskere ser ikke på «vannet og blodet» som sakramentene dåp og nattverd og heller ikke som blodet og vannet som kom ut av Jesus sin side. Men forfatteren av 1 Joh snakker her om viktige momenter i Jesu jordiske liv: Hans dåp i begynnelsen og Hans korsfestelse og død på slutten. Historisk startet Jesus sitt virke ved vannet i dåpen i Jordanelven og han proklameres å være Guds Sønn (Mark 1:11; John 1:34), og han «er den som kom» fra evighet og tok et oppgjør med dødens makt gjennom sitt blod på korset.

Denne tolkningen, om at «vannet og blodet» peker på to sentrale hendelser i Jesu liv, står som to gode argumenter mot en avvisning av gnostiske og særlig Cerinthinske tendenser blant noen medlemmer i den Johanneiske kirke. Ved å påpeke at «Jesus Kristus, er han som kom gjennom vann og blod», at han virkelig ble døpt og virkelig døde på korset, så avviser forfatteren ikke bare et mulig doketisk syn (fronten vi kunne lese om i Ignatius' brev) om at Jesus bare tilsynelatende led og døde, men også Cerinthus' teologi som mente at den himmelske Kristus gikk inn i Jesus i hans dåp, og forsvant ut av han før hans død. Av nettopp denne grunn stresser Johannes at Jesus Kristus kom «ikke bare med vannet, men med vannet og blodet».

Det er altså mange motstandere som kan identifiseres med dette verset. Forskerne er uenige om det er en eller flere fronter som gjør seg gjeldende i 1 Joh, dette skal vi komme nærmere inn på. Først vil jeg si litt om Cerinthus og gnostisismen som jeg nevner over. Det er store uenigheter om hvilke kjetterske retninger vi møter i 1 Joh, men både Cerinthus og gnostisismen er verdt å nevne i denne sammenheng. Hva er særtrekkene i deres teologi? Kan man vise til at deres vranglære er knyttet til 1 Joh?

4.2.3 Gnostisismen

Mange forskere ser for seg at motstanderne i 1 Joh hadde gnostisk tankegang. Gnostisismen er meget vanskelig å definere og det er flere forskere som advarer om å sette et så konkret og tydelig navn på noe som er ganske upresist. Det er stor uenighet blant forskere om dens opprinnelse, men mange gnostiske skrifter avslører en sammenblanding av greske og jødiske forestillinger.³⁰ Det er også viktig å nevne at det i NTs periode ikke fantes et klart gnostisk system, så det er mer korrekt å si «gnostiske tendenser» eller «pre-gnostisisme».³¹

Gnostisismen er et moderne begrep som brukes om flere religiøse og filosofiske bevegelser, og er et fellesnavn på en rekke læresystemer som ble utfordret i det annet århundre e.Kr. Den ble fordømt av kirken som vranglære i samme periode.

Selv om gnostisismen omfattet forskjellige grupper, er det allikevel mulig å tale om noen fellestrekk. Sentralt står den gjennomførte dualistiske virkelighetsoppfatning: Alt det materielle (kroppen, verden) er ondt og skapt av en underordnet gud (som adskiller seg fra den høyeste, sanne gud). Skarsaunes beskrivelse av gnostikernes felles grunnsyn er meget god og vi lar derfor hans ord stå her: «Mennesket er en fremmed i denne verden, for vår herkomst er fra en helt annen verden, den guddommelige. Opprinnelig hersket i den guddommelige verden fred og harmoni, Gud var alt i alle, alt var inneholdt i Gud som ulike krefter i ham. Gud var «fylde» (gresk: *pleroma*). Men blant de krefter som befant seg i ytterkanten av denne fylde, skjedde det er uforklarlig fall. Noe av det guddommelige stoff forvillet seg bort fra fylde, og i sin forvirring skapte denne fremmedgjorte del av Gud den materielle verden. I denne verden er det forvillede guddomsstoff blitt fanget, og gjenfinnes nå som den guddommelige gnist i menneskets sjel eller ånd. Men disse guddomsgnist ulykke er at de lever i «glemselen»; de har glemt sitt guddommelige opphav. Frelse består i at

³⁰ Hvalvik og Stordalen, s.247

³¹ Smalley, 2007, s. xxiii

menneskesjelen blir opplyst og får den nødvendige kunnskap (gresk: *gnosis*) om hvor de kommer fra og hvordan de skal kunne vende tilbake dit».³² For at menneskene skulle bli frelst, sendte Gud en forløser for å opplyse menneskene. Kristne gnostikere, dvs gnostikere med kristen bakgrunn, benektet gjerne inkarnasjonen; Kristus var bare tilsynelatende kommet i menneskelig skikkelse. Gjennomgående hevdet gnostikerne at den Jesus som døde på korset, ikke var identisk med forløseren Kristus. De gnostiske systemer som innrømmer Jesus en plass, betrakter ham derfor som overbringer av denne frelsende kunnskap. Kristus er lærer.³³ Kjennskapet til gnostikerne var tidligere i hovedsak basert på negativ omtale hos kirkefedrene (særlig Ireneus); i nyere tid er det også funnet skrifter som stammer fra ulike gnostiske kretser.

De fleste forskere aner at det er gnostisk tankegang i 1 Joh.³⁴ Det er derfor stor grunn til å tro at 1 Joh var med på å styrke Johannesevangeliets plass i kirken. I flere kretser var evangeliet i vanry fordi det ble brukt av gnostikerne, men 1 Joh gav hjelp til å avvise deres tolkning av den johanneiske tradisjon.³⁵ Dette tatt i betraktning, er det allikevel viktig å trekke fram noen punkter som gjør det vanskelig å knytte gnostisismen til 1 Joh. Mye av det gnostiske materialet er f.eks datert til 50- 200 år etter 1 Joh, dermed er det også mulig at vi snakker om en historisk anakronisme,³⁶ som vil si at noe forekommer i en annen tid enn det normalt kan eksistere. Som nevnt over snakker vi evt altså enten om «gnostiske tendenser» eller at Johannes korrigerer begynnende gnostisisme. Disse teoriene er så generelle i sin karakter og så utilstrekkelig bevist at de rett og slett er vanskelig å evaluere.³⁷

4.2.4 Cerinthus

Cerinthus var en gnostisk jøde-kristen som bekjente at den guddommelige kraft (aeon) «Kristus» kom over mannen Jesus i hans dåp, sendt gjennom en due fra Gud, og forlot han igjen ved korsfestelsen.³⁸ Bare mennesket Jesus døde altså på korset, ikke den guddommelige «Kristus». Når man skal se på hvem motstanderne i 1 Joh var, er det mye som peker på at disse var tilhengere av Cerinthus. Det er to historiske grunner til dette også. For det første

³² Skarsaune, 1988, s.60

³³ Skarsaune, 1988, s.60

³⁴ Brown, 1982, s.59

³⁵ Hvalvik og Stordalen, 1999, s.364

³⁶ Jensen, 2012, s.17

³⁷ Jensen, 2012, s.17

³⁸ Smalley, 2007, s.105

gjenforteller kirkefader Ireneus en historie hvor Polykarp forteller at Johannes flyktet fra et badehus når han fant ut at Cerinthus også var der (fra skriftet *Mot kjetterne*, 3.3.4).³⁹ Det kan altså virke som Johannes kjente til Cerinthus lære. For det andre, så skriver Ireneus, i samme skriftet, om Johannes tanker om å fjerne vranglæren fra Cerinthus som spredte seg (*Mot kjetterne*, 3.11.1).

Den mest nærliggende tolkningen av 1 Joh 5:6, som ligger å se vannet som Jesu dåp og blodet som hans død, kan vi ane som et svar til Cerinthus. At Jesus ble døpt av Johannes «med vann» kommer fram i Joh 1:26. At blod er en metafor for Jesu død og forsoning kan leses i 1 Joh 1:7; 2:2. Ireneus sier, som nevnt tidligere, at Cerinthus ikke bare mente at den himmelske Kristus steg over mennesket Jesus i dåpen, «but at last Christ departed from Jesus, and that then Jesus suffered and rose again, while Christ remained impassible, inasmuch as he was a spiritual being...». Den guddommelig Kristus forsvant altså ut fra mennesket Jesus under korsfestelsen. At dette var et av Cerinthus' synspunkter kommer til uttrykk når Ireneus skriver: «their opinions with respect to the Lord are similar to those of Cerinthus».⁴⁰

Tross kirkefader Ireneus beskrivelser er det allikevel lite vi vet om denne mannen og hans lære. Mye tyder på at det er hans syn som Johannes avviser, men vi kan ikke si dette for sikkert. Som all annen vranglære som avvises i 1 Joh, blir ikke Cerinthus eksplisitt nevnt, men Johannes påpeker fra start i sitt første brev hvordan «det som var fra begynnelsen..., livet ble åpenbart..., som var hos Far og ble åpenbart for oss», og dette kan være direkte mot Cerinthus' lære. I både Johannesevangeliet og de tre Johannesbrevene er Guds Ord som tok bolig i kjøttet (gr: *en sarki*) en meget sentral lære og man kan på den måten argumentere for at 1. Johannesbrev er et svar på noen av Cerinthus syn på mennesket Jesus.

Noe av det som står i 1 Joh om å være uten synd (1:8-10) og om å ha mottatt spesielle åpenbaringer fra ånder (4:1-3), er imidlertid ikke karakteristisk for Cerinthus og hans tilhengere. Cerinthus' syn, som var basert på en gnostisk, dualistisk myte av universet hvor kraften fylte gapet mellom en god Gud og en ond verden, samstemmer heller ikke med Johannes' syn i hans første brev. Det er lite snakk om denne kraften og/eller om noe skille mellom den høyeste, sanne Gud og en mindreverdige, underordnet skaper (som adskiller seg

³⁹ Jensen, 2012, s.13

⁴⁰ Painter, 2002, s.305

fra den sanne Gud fordi alt det materielle, f.eks. verden, er ondt). I tillegg kan man altså anta, ut i fra 1 Joh 2:19, at «Antikrist» og «mange antikrister» var en del av Johannes' forsamling - «de kom fra oss». Selv om det kan vises til tekster som antyder at Johannes kjente Cerinthus, er ikke bevisene tilstrekkelige nok til å indikere at de var fra samme forsamling.

4.2.5 Retter 1 Joh seg mot to konkrete fronter?

Jeg skrev litt tidligere at det finnes forskere som mener at det ikke er en front, men to fronter vi møter i 1 Joh. S. S. Smalley mener i sin kommentar i «World Biblical Commentary», at forfatteren av 1 Joh jobber mot nettopp to fronter. La oss nå se litt nærmere på hvilke argumenter Smalley kommer med for denne to-fronts-teorien.

Som vi har vært inne på i kapittelet om «Inkarnasjonens umulighet» fikk vi et bilde av hvilke miljø skriftene ble til i. På den ene side er det hellenistiske kristne. Disse komme fra en ikke-jødisk tradisjon. Deres kristologi er for «høy», mener Smalley. For dem er Jesus Kristus et guddommelig vesen, ikke et menneskelig. Dette kan smake av doketismen. På den andre siden har man jøde-kristne. De har en kristologi som er for «lav». Jødernes Messias-forventninger fikk vi oppleve litt av ved å se på jøden Tryfons utsagn i samtalen med Justin Martyr. Jesus Kristus er for de jøde-kristne et menneske, det er vanskelig å skjønne at Jesus også skulle være et guddommelig vesen. Det er rett og slett vanskelig for dem å bekjenne at Jesus er Gud. Smalley begrunner denne tilnærmingen med å se på et vers som er meget sentralt for denne oppgaven, nemlig 1 Joh 4:2: «Hver ånd som bekjenner at at Jesus Kristus er kommet i kjøtt og blod, er av Gud». Han mener Johannes her prøver å tilnærme seg begge frontene. «I kjøtt» (gr. *en sarki*) rettes mot hellenistiske kristne som trenger å erkjenne at Jesus ikke kun var et guddommelig vesen, men like mye et menneske i kjøtt og blod. For de jøde-kristne legger forfatteren trykk på «(Jesus Kristus) er kommet», og viser ved dette til Jesu pre-eksistens. Jesus Kristus kom inn i historien fra Faderen.⁴¹ Det kommer klart fram at de sterkeste motstanderne av Jesus i Johannesevangeliet var «jødene», de benektet at Jesus var Messias (se f.eks 7: 25-27) og hevdet at han var en gudsbepotter (se 10:36). Derfor er det ikke overraskende om noen av motstanderne i 1 Joh var jøder. Jøder som på den ene siden ikke kunne bekjenne Jesu guddommelighet og på den andre siden jøder som hadde kommet til tro på Jesus, men som fortsatt slet med å forstå Jesu guddommelighet og derfor prøvde å finne

⁴¹ De Boer, 1991, s.327

en kristologi som kunne tilpasses slik at det på en eller annen måte kunne forenes med det gamle.

Som jeg nevnte, peker verset «Jesus Kristus er kommet i kjøtt» (inkarnert) (4:2) mot en lav kristologi, hvor vi snakker om jøde-kristne som ikke helt klarer å forstå at Jesus fullt ut er Gud. Dette leder oss videre til 5:6, hvor forfatteren av 1 Joh repeterer seg selv ved å si «ikke bare med vannet, men med vannet og blodet». Jesu dåp er altså sentral, men det er også hans menneskelige blod. Til dette er det to ting og bemerk: For det første: Jesus ble ikke adoptert inn som Messias, den salvede, eller som Guds Sønn. Han er mer enn en adoptert Sønn, Han er Gud. Påpekningen er sentral siden jødene var godt kjent med at visse personer ble salvet til ulike tjenester/oppdrag i GT og ble dermed også kalt Guds Sønn (2 Sam 7:14). Forfatteren stresser altså dette viktige poenget gjennom hele brevet, særlig i kap. 5. For det andre: På samme måte stresser han at Jesus er «den som kom» (4:2; 5:6), altså Jesu pre-eksistent. Men om argumentene var mot en lav kristologi, hvor forfatteren trenger å påpeke Jesu guddommelighet, hvorfor er det da viktig for han å påpeke at Jesus ikke bare kom med vannet, men med vannet og blodet? Vil ikke det bare bekrefte tanken om at Jesus kun var menneske?

Smalleys to-fronts-teori har ikke vunnet mye aksept, mener Martinus De Boer i sin artikkel om «The death of Jesus Christ and his coming in the flesh». Hans meninger om 1 Joh skal vi komme innpå om ikke lenge. Men Smalleys teori, reiser noen viktige spørsmål omkring den konstante ambivalens mellom forfatterens bruk av Gud og/eller Sønnen. Det er flere steder hvor dette kan virke uklart (2:3-6; 3:24). Denne uklarhet bringer på bane om Johannes faktisk har en front mot doketismen. «Sønn» for Jesus brukes hele 22 ganger i 1 Joh, noe det kan virke som forfatteren gjør for å bekrefte hans guddommelige status. Som nevnt over, kan andre også ha tittelen Guds Sønn i GT, men Jesus Kristus er «hans eneste Sønn» som Han har sendt inn i verden (4:9). Utenom 4:2 er det lite som peker på Jesu menneskelighet var et problem hos forfatterens motstandere. Om da Smalleys to-fronts teori ikke har fått gjennomslag i følge De Boer, hva ligger da i grunn for dette brevets formuleringer? Det skal vi se nærmere på nå.

4.2.6 Løsriverne («secessionists»)

Et spørsmål som har blitt mye diskutert, er synet til *løsriverne*. Jeg bruker bevisst denne oversettelsen for noen av dem som forfatteren vender seg mot. Samtidig som vi skal se nærmere på *løsrivernes* teologi, kommer jeg til å diskutere hvorfor denne retningen står sterkere enn Smalleys to-fronts-teori, doketismen, gnostikerne og/eller Cerinthus.

I GT forstår man de falske profeter som sa at de formidlet Guds budskap, men egentlig sa til kongene det de ville høre (1 Kong 22:6,13). I NT kan vi i Apostlenes gjerninger 13:6 lese om en «jødisk trollmann og falsk profet» som blir kraftig irettesatt av Paulus fordi han gjør «Herrens rette veier krokete». I Matt 24:24 kan vi lese om noen «falske messiaser og falske profeter (som) skal stå fram og gjøre store tegn og under, for om mulig å føre selv de utvalgte vill». Men Brown mener ingen av disse beskrivelsene passer på 1 Joh: Det er ikke snakk om noe som skal vise seg, ikke noen magiker eller noen mirakuløse tegn. De falske profeter er *løsriverne*, fordi de ikke verdsetter det inkarnerte Ords liv og død. De er falske profeter fordi ånden som leder dem, er villfarelsens ånd.⁴²

Løsriverne bekjenner kun det pre-eksistente Ord som Kristus, Guds Sønn, men ikke Jesus som Guds Sønn. For forfatteren av 1 Joh handler det om å formidle budskapet om det inkarnerte Ord i hans liv og død. Deres feil med ikke å verdsette det inkarnerte Ords liv, fører til at de ikke verdsetter måten han levde på og måten vi dermed som kristne skal leve. Enda verre er det at de ikke verdsatte Jesu død på korset, og hans blod. Det gjør at de misforstår hvordan vi blir Guds barn, ikke bare gjennom inkarnasjonen, men også gjennom korsfestelsen.⁴³ Forfatteren går derfor hardt i mot *løsriverne* som sier de kjenner Gud, men hater sin bror (2:9).

Johannes kommer med tre påstander, som følges opp av tre svar (1:6 - 1:7, 1:8- 1:9, 1:10-2:1). La meg vise en påstand med svar, som står som et av de fineste versene vi har i Bibelen om syndsbekjennelse: «Sier vi at vi ikke har synd, da bedrar vi oss selv, og sannheten er ikke i oss» (1:8, påstand), «Men dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og rensar oss for alle urett (1:9, svar på påstand). Disse påstandene med klare svar rettes mot *løsriverne* som tydeligvis mener at synd ikke omhandler dem. I 2:19

⁴² Brown, 1982, s.489

⁴³ Brown, 1982, s.368.

leser vi at de var en del av forsamlingen, men de ville tydeligvis ikke følge forfatterens lære om synd. Johannes gjør derfor klart at tilgivelse for synd blir mulig gjennom Jesu blod (1:7). De hevder at de er uten synd (1:6, 8, 10). Forfatteren svarer med å vise til menneskenes nødvendighet for frelse gjennom Kristus (1:7). Og sier vi at vi ikke har synd, og sier at vi ikke har syndet, gjør vi Gud til løgner (1:8, 10). Dette fokuset Johannes retter rundt «oss» og «vi» har en helt klar tanke: å skape nærhet til leserne og ikke minst minne dem på hva den egentlige lære er: Dette mener «vi», dette er vår lære.

I det sentrale verset 4:2 får vi forfatterens egne synspunkter. Bekjennelsen er altså først og fremst forfatterens forståelse av Jesu Kristi komme. Bare på en indirekte måte får vi vite hva *løsrivene* mener. Hva er betydningen bak ordet «er kommet» (gr. *elelythota*, fra *erchesthai*) i 4:2? For å få svar på dette må vi se på 5:6. Dette er det andre stedet i 1 Joh vi finner samme bøyning av dette ordet. Her får vi en smakebit av hva *løsrivene* mener: «Jesus Kristus er han som kom bare i vann». Ut i fra det lærer vi da at dobbelnavnet Jesus Kristus og «er kommet i» har betydning både for *løsrivernes* kristologi og soteriologi. Hans komme er, i Browns ord, «a salvific mission»⁴⁴. For *løsrivene* så «kom» Jesus Kristus, viste frelse, «bare i vann». Johannes benekter ikke dette, men legger da til; «ikke bare med vannet, men med vannet og blodet» (5:6). 1 Joh 1:7, «og blodet fra Jesus, hans Sønn, rens oss fra all synd», viser oss at Jesu død har en forsonende, rensende funksjon. De Boer mener at blodet i 5:6 kan forstås som at «Jesus Christ came (acted salvifically) with the instrumentality of his cleansing, atoning blood».⁴⁵

Jesus som «den som kom gjennom vannet» mener De Boer peker på at vannet er et instrument for Jesu frelsende gjerning (Joh 3:22; 1 Joh 3:1-3). Forskjellen mellom forfatterens og *løsrivernes* syn er, som nevnt over, ikke her, men når Johannes legger til «blodet» i 5:6. *Løsrivene* avviser Jesu død og dets soteriologiske betydning. Vannet (dåpen) og blodet (Jesu død) blir med Johannes sine ord avhengige av hverandre. Problemet her er altså ikke at *løsrivene* forneker eller avviser den fysiske realitet av Jesu menneskelighet, siden de også bekrefter inkarnasjonen Johannesevangeliet snakker om. “They ar denying that what Jesus was or did in the flesh was related to his being the Christ, i.e was salvific».⁴⁶ Problemet er altså da i følge Brown at Jesu «virke i kjøttet» ikke var av noen frelsende betydning for

⁴⁴ Brown, 1982, s.576

⁴⁵ De Boer, 1991, s.337

⁴⁶ Brown, 1982, s.505

løsrivene. Forfatteren av 1 Joh jobber for å vise det motsatte (1:6-2:2; 3:16; 4:11; 5:6-8). «That Jesus came in the flesh means that he died on the cross. The blood of Jesus (5:6) removes sin» (1:7; 3:6).⁴⁷

Hvis De Boer og Browns syn blir akseptert, så kan man muligens vise til at forfatteren av 1 Joh ikke kjemper mot doketismen, tanken om at Jesus kun tilsynelatende ble menneske, tilsynelatende døde, tilsynelatende ble reist opp. Av den grunn holdt doketene seg også borte fra nattverden, fordi de ikke bekjente at den er «vår frelsers Jesu Kristi kjøtt som har lidt for våre synder» (Ign. Smyr 7:1). Her er det passende å stoppe opp litt i *løsrivernes* syn og se på hva som evt. taler *for* at det er doketene vi møter i 1 Joh. Noen kjappe for-argumenter før vi kommer tilbake til bl.a. De Boers mot-argumenter. Doketenes syn, som vi kjenner igjen fra Ignatius, kan på mange måter finne sine uttrykk her som hos Ignatius. F.eks. ser vi at Johannes' formuleringer omkring Jesu menneskelighet (1:1-3; 5:6-8), har store likheter med Ignatius: «Det vi har sett...det vi så og som hendene våre tok på» taler sterkt for et behov for å synliggjøre Jesu menneskelighet og at denne menneskelighet bekreftes hos 1 Joh ved at dette er noe som selv er sett og opplevd av forfatteren eller av noen i forfatterens krets. I tillegg kan vi se likheter med Ignatius når Johannes i brevet taler om inkarnasjonen (4:2 og 5:6-8). Johannes påpeker nødvendigheten av å forstå at den sanne bekjennelse er «at Jesus Kristus er kommet i kjøtt og blod», som kan minne om Ignatius formuleringer. Men beskrivelsene av motstanderne i de respektive brevene taler for noen ulikheter. Selv om 1 Joh 4:2 bekrefter Jesu menneskelighet, blir det ikke klart hva slags avvisning det er snakk om fra motstandernes side. Det kan være doketenes syn, men det kan på samme måte være en avvisning av inkarnasjonen. Og denne usikkerhet om hvilken avvisning motstanderne kommer med, gjør at vi må gå tilbake til *løsrivernes* syn igjen og slippe til argumentene som altså taler mot at det er doketismen som bekjempes i 1 Joh.

Uenighetene går, i følge De Boer, ut på *hva* som er av betydning for frelsen. For Johannes handler det om at både vannet og blodet må regnes med.⁴⁸ *Løsrivene* setter med dette også Jesu jordiske virke høyt, derfor må vi finne ut av hva forfatteren vil med «er kommet i kjøtt og blod» i 4:2. Et spørsmål vi stilte litt tidligere og som det passer å svare på nå. Det kan virke som at problemet ligger i den teologiske relevansen rundt Jesu død. Jesu inkarnasjon omfatter

⁴⁷ De Boer, 1991, s.329-330

⁴⁸ De Boer, 1991, s.339

hans frelsende, forsonende død, som det gjør i Joh 6:51: «Og det brødet jeg vil gi, er min kropp, som jeg gir til liv for verden». Jesu klare kjærlighet til menneskene er det som er i fokus. Hans død blir til evig liv for oss mennesker (Joh 3:16; 1 Joh 3:16). *Løsrivene* avviser ikke realiteten om Jesu død på samme måte som en gnostisk eller doketisk måte. Men de avviser, eller ignorerer, den etiske relevansen av Jesu Kristi død og tror at de kan gjøre det ved å lene seg til dåpen, som karakteriserte Jesu Kristi frelsende gjerning fra starten og ledet direkte til et åndelig fellesskap med Gud. Det er ikke den rensende, forsonende effekt av Jesu død forfatteren har i fokus, mener De Boer. Når forfatteren ønsker å snakke om det, snakker han om Hans komme «i blod» (5:6, 1:7, 9; 2:2; 4:10). Når forfatteren av 1 Joh snakker om at Jesus Kristus er «kommet i kjøtt», snakker forfatteren først og fremst om hvordan Jesu død skal virke som et forbilde for hvordan vi skal elske hverandre som nettopp tekstene 3:16 og 4:7-11 vitner om. Forfatteren svarer med termen «i kjøtt» (gr. *en sarki*), 4:2, for å bevise at Jesu død er en ekte, virkelig, og konkret manifestasjon på evig liv, gjennom Jesu kjærlige handling på korset.

Ved å insistere på at Jesus Kristus kom i blodet og i kjøttet prøver forfatteren å vise at Jesu blod har stor soteriologisk betydning og at Jesu virke i kjøttet er av etisk nødvendighet. Det tales om mennesker som sier at de «ikke har synd» (1:8), som sier de har samfunn med Gud, men «vandrer i mørket» (1:6), som sier de kjenner Gud, men ikke holder hans bud (2:4). Dette tyder på at *løsrivene* mente at troen ikke hadde etiske konsekvenser. Mot dette fremholder 1 Joh viktigheten av «å leve slik Jesus levde» (2:6). Jesu menneskelighet og virke har en etisk konsekvens: «Mine kjære, har Gud elsket oss slik, da skylder også vi å elske hverandre» (4:11). Troen på Jesus krever etterfølgelse (1:6; 2:9). For Johannes blir det derfor viktig å påpeke at der det er Jesu ekte, konkrete kjærlighet, der er det også evig liv (2:25; 5:11-13). Denne kjærlighet, dette liv, er det som gir forsamlingen sin identitet og begrunner avstand fra den verden man lever i. Det er denne kjærlighet, dette livgivende liv, denne tro på Gud og hans Sønn som ga sitt liv for menneskene som er det ekte, åndelig Gudsfellesskap (1:2-3; 4:4-6). «Hva kjærlighet er, har vi lært av at Jesus ga sitt liv for oss. Så skylder også vi å gi vårt liv for våre søsken» (3:16). «For the author, then, the confession 'Jesus Christ having come in the flesh' (4:2) signifies that self-giving love is the visible, sensible, tangible manifestation of eternal life»⁴⁹ (1:1), og nettopp dette ønsket forfatteren at *løsrivene* skulle

⁴⁹ De Boer, 1991, s.346

forstå. Det er ikke noe skille mellom «Jesus» og «Kristus», og de forstås ut fra hans liv i kjøttet.

Selv om det ikke er helt lett å vite hvem Johannes faktisk ønsket å sette på plass her, så er det også god grunn til å tro at Johannes samtidig i sitt brev hadde et sterkt ønske om å oppmuntre og påminne de gjenværende i forsamlingen.

4.3 Kjente Ignatius og forfatteren av 1. Johannes til hverandre?

Tematisk og geografisk ligger Ignatius fem brev til menighetene i Lilleasia og 1 Joh nært hverandre. De Boer advarer i sin artikkel mot fristelsen til å se for fort til utenom-johanneiske dokumenter (f.eks. Ignatius' brev) når vi skal finne ut av motstanderne i 1 Joh, og spesielt meningen med 1 Joh 4:2. Han mener det her er snakk om falske profeter som hadde kommet fra gruppa eller forsamlingen. Den bitre konflikten er derfor en diskusjon innad i forsamlingen. Forfatteren prøver altså å beskytte de gjenværende fra farene av løsrivernes teologi (2:26; 3:7).⁵⁰

Mens det tidligere var vanlig å si at Ignatius kjente til Johannesevangeliet, er dette i dag mer omstridt. Uansett er det tydelig at Ignatius' og Johannes sitt språk ofte er likt.⁵¹ Det er også noen forskjeller når det gjelder doketismen som bekjempes i disse dokumentene, selv om brevene sannsynligvis ble til i samme område, Lilleasia. Ignatius er klart mer rettet inn mot doketismen enn det 1 Joh er. Det er ikke like lett å si om 1 Joh har doketene i sikte, men noen formuleringer kan tyde på det. Det vi kan si, er at det hos Ignatius kan virke som om doketene avstod fra å snakke om all menneskelighet hos Jesus. Disse radikale utsagnene finnes ikke på samme måte i 1 Joh. Forfatteren av 1 Joh er mer opptatt av den frelsende betydning ved Jesu inkarnasjon og Hans død, ikke et forsvar for Jesu menneskelighet.⁵² Selv om Ignatius polemikk i Trall 9-10 kan minne oss om 1 Joh 4:2-3 er det altså ikke like lett å se at 1 Joh har samme doketisme i tankene.⁵³

⁵⁰ De Boer, 1991, s.331.

⁵¹ Lieu, 2008, s.168

⁵² Brown, 1982, s.58

⁵³ Schoedel, 1985, s. 155

Det er allikevel interessant å se at Ignatius bruker et språk som ikke er ulikt 1 Johannes'. I Smyr 5:2 sier Ignatius: «... men spotter min Herre fordi det ikke bekjenner at han er kjøtt og blod? Men den som benekter dette, har fullstendig fornektet ham og er selv et lik», og i Ef 7:2 insisterer han at «Jesus Kristus vår Gud» er både kjøtt og Ånd. Forfatteren av 1 Joh viser til at motstandernes avvisning av at «Kristus er kommet i kjøtt», er en avvisning av Gud. Denne avvisning av Jesus er ånden til Antikrist.

I tillegg kan vi i Ignatius' skrifter se en klar tale om ekklesiologiens betydning, altså læren om hvordan man er og driver kirke. Denne strukturerte måte å tale om kirke på er ikke mulig å finne i 1 Joh.

5. TO OLDKIRKELIGE FORFATTERE– *Har de noen betydning for oss i dag?*

Som jeg sa innledningsvis er det viktig å være nøye når vi nå skal trekke linjer mellom de tidlige kristne skrifter og i dag. Den historiske konteksten vil stille sterkt her. Jeg har absolutt tro på at disse tekstene kan si oss noe i dag, og jeg vil trekke inn de poengene som jeg mener vi kan ta med oss i vårt arbeid med trosopplæring i dag. Dette er mest av alt en oppgave for å se nærmerer på tolkningen av utvalgte tekster som retter fokus mot inkarnasjonens betydning og hvor viktig det var at forfatterne skrev disse tekstene i lys av troen på Jesus Kristus i et flerkulturelt samfunn. Derfor vil jeg, uten å lage en tydelig bro mellom den, vise hvordan disse tekstene og forfatternes presise formuleringer og klare ord kan gi impulser til til vårt arbeid med trosopplæring i dag.

5.1 Hva kan vi lære av Ignatius' brev og 1 Joh?

Ignatius og forfatteren av 1 Johannesbrev stod overfor motstandere som er blitt karakterisert som gnostikere og doketer. I dag står vi ikke overfor disse retningene, selv om det faktisk kan være noen likhetspunkter med moderne fenomener. Uansett er det klart at vi som kirke står overfor utfordringer med tanke på inkarnasjonteologien. Vi må ta de utfordringene som kommer. Å måtte starte litt på nytt, finne ut igjen hva vi driver med i Den norske kirke og ikke minst se at det vi står i, i et flerkulturelt samfunn, kan være sunt for oss. Å føle seg litt utfordret som kirke kan etter min mening bare skape mer engasjement og dypere forståelse av etterfølgelse. Når ting føles elendig, når menigheten for alvor er svak, når alt føles fortapt, det er da Gud for alvor slipper til. I hjelpeløsheten lærer vi å lytte til Guds stemme, ikke minst blir vi minnet på å søke Han. Å bli utfordret og å forkynne troen på Jesus Kristus i et flerkulturelt samfunn er ikke noe nytt i kirkens historie. Tidligere i oppgaven kunne vi lese om en tidlig kristen kirke og om inkarnasjonens umulighet i det gresk-romerske samfunn. Her sitter jeg 2000 år etter og skriver en oppgave om akkurat disse utfordringene og hvordan de på mange måter sier oss at kirkelige utfordringer ikke er noe nytt, men går helt tilbake til de første kristne i Antiokia og Lilleasia. Mange har mistet livet for sin tro, og mange gjør det ennå. Å lese Ignatius' skrifter og 1 Johannesbrev kan bli en etterlengtet trøst i lys av hvilke utfordringer man står i. De belyser en bevissthet til hvilken kontekst vi står i som kirke, men også en bevissthet i å hvile i at alle utfordringer ikke fører til fall. Utfordringer kan gi vekst.

Jeg mener Ignatius av Antiokia og Johannes har noen poenger til oss i dag. Fokuset ligger på at disse dokumentene ble skrevet for å rette opp noe som hadde blitt utydelig i en forsamling. Her lå balansen mellom en polemisk tone og en pastoral bekymring. Vranglære utviklet seg i miljøet og i forsamlingene og det kunne ikke forfatterne av disse dokumentene la skje uten å reagere. Kanskje var forfatterne også klare over at motstanderne og vranglærerne selv ikke visste at de drev vranglære, og at de gjennom sine brev fikk frem hva som virkelig ikke var av Gud. Forfatternes oppgave var derfor ikke bare å rakke ned på motstanderne, men like mye å fremheve den sanne lære. Flere ganger er det vanskelig helt å vite hva motstanderne egentlig mente, av den enkle grunn at forfatterne kanskje ikke var helt inneforstått med deres kristologi, men også at de på en god måte kunne få de ubevisste vranglærerne på rett vei igjen. Uansett teori omkring motstandernes bevissthet eller ikke, så er Johannes og Ignatius viktigste fokus å vise sann kristologi og sann etterfølgelse av Jesus Kristus. Forfatternes uttrykksmåte og bekymring for vranglæren i forsamlingene gir oss spesielt tre relevante punkter til i dag:

1) De snudde ikke ryggen til hva som skjedde i forsamlingen eller i miljøet, men tok utgangspunkt i nettopp de ulike frontene som Johannes og Ignatius opplevde som klar vranglære. Og ut i fra disse frontene rettet de forsamlingen inn på sann lære og kristologi. Forfatterne, spesielt Ignatius, virker ikke alltid helt inneforstått med konkrete hendelser i forsamlingene, men de er fullt klar over hvilke fronter som lever i visse miljøer og gjør sitt for å beskrive den sanne lære om Jesus Kristus. Selv om det ikke alltid er like lett å få tak i hvem motstanderne er og hva de mener helt eksakt, er deres syn og meninger tatt med i forfatternes brev. Forfatteren tar utgangspunkt i motstandernes meninger og legger den sanne lære om Jesus Kristus til.

2) Deres pastorale omsorg for menighetene kommer også tydelig fram. Man merker at forfatterne virkelig bryr seg. Skriftene er altså like mye til for å vekke iver og engasjement. Sammen med dette kommer forfatternes ønske om at forsamlingene virkelig skal lengte og søke etter å være Kristi etterfølgere. De legger trykk på at troen på Jesus, hans virkelige død og oppstandelse, må føre med seg noe. Jesu liv, død og oppstandelse får noen konsekvenser for våre liv! Elsk hverandre! Den som sier han er i lyset, men hater sin bror, er ennå i mørket! Snakk ærlig om livet, bekjenn syndene deres og Jesu blod vil rense dere for synd! Dere har evig liv, dere som tror på Guds Sønns navn!

3) Inkarnasjonen: «Jesus Kristus er kommet i kjøtt» (1 Joh 4:2). Forfatterne har et brennende ønske om at forsamlingene skal forstå Guds kjærlighet for oss ved å bli menneske, og Hans liv er virkelig. Gud ble menneske, ble kjøtt, selv om denne tanke var utenkelig. Gud døde virkelig, ikke noe tilsynelatende. Den menneskelige Jesus Kristus blir sterkt fremhevet: «Han er Marias Sønn, han som virkelig ble født og både spiste og drakk...han ble virkelig korsfestet og han døde...Han ble virkelig også reist opp fra de døde da hans Far reiste ham opp» (Ign. Trall 9). Gud ble virkelig menneske og det er denne sannhet og kraft bygger de opp forsamlingene sine med, og deres undervisning og rettleiding blir i bunn og grunn sammenfattet i dette ene konkrete ord og sentrum: Inkarnasjonen.

Troen på at Gud virkelig hadde blitt en baby som ble holdt av Jomfru Maria, vokste opp, spiste, drakk, gråt, led, døde og oppstod er en forkynnelse forfatterne av disse dokumentene ikke kan stresse nok. «I kjøtt» (gr. *en sarki*) er ikke bare et ord, det iverksetter alt rundt kristen lære. Vår Gud ble menneske. Vår Gud ble kjøtt. Vår Gud ble baby. For vår skyld. Selv anvender ikke forfatterne akkurat ordet inkarnasjon, fra latinsk *in carne*. Det er ikke lett å si når dette ordet tok sin plass i historien og det er heller ikke nødvendig å si noe mer spesifikt om det i denne oppgaven. Det som er viktig her er at begge forfatterne anvender *betydningen* av ordet flittig, i kjøtt (gr. *en sarki*) og påpeker denne Guds-gjerning flere ganger. Ordet har sin betydning, sin historikk, sine muligheter. Hvorfor ikke la dette ordet være overskriften på dette sentrum i kristen tro?

5.2 Hvorfor er ordet «inkarnasjon» så viktig i dag?

La meg ta en kort historie fra årets TV-aksjon «Vann forandrer alt» med Kirkens Nødhjelp i spissen. Hvert år kjenner jeg det er en stor opplevelse når store deler av Norge, man opplever nesten hele, samler seg til den en aksjon som faktisk skaper forandring og muligheter. I år samlet vi inn rundt 240 millioner. Jeg sier meg stolthet vi, for det er «vi». Hele målet er at «jeg» forstår hvor viktig det er at jeg er med på dette. At min hjelp hjelper. Det jeg opplevde i år, mer enn noen andre år, var at på de dørene jeg ringte på så visste nettopp alle hva aksjonen samlet inn penger til. «Ja, det er dette vann-forandrer-greiene! Det redder jo liv det», var det noen som sa og bladde fort opp en to-hundrelapp. De visste hva dette handlet om. Vann.

Nå kommer jeg med en påstand som jeg langt i fra har forsket på: Min opplevelse, gjennom hele livet egentlig, er at vi mennesker elsker når vi kan forholde oss til noe enkelt og konkret.

Når vi fort kan legge en opplevelse, et tema, en aksjon inn i et tydelig, avgrenset og konkret skjema. Uten å trekke inn altfor mye om kognitiv læringsteori så tror jeg vi er nødt til å la folk bli kjent med hva de er med på og hva dette går ut på. Det skal litt til for oss mennesker bare å hoppe ut i noe. Vi har «gamle» og «nye» skjemaer, vi assimilerer ny kunnskap inn i den gamle eller vi må akkomodere fordi den nye kunnskapen ikke stemmer med den vi hadde før. Uansett, poenget her er at vi nødvendigvis ikke trenger å kjenne tilhørighet eller nærhet til en spesiell gruppe, eller i denne sammenheng en aksjon, for å engasjere oss eller mene noe. Men det vi liker er å vite noe konkret som vi kjenner til eller med korte trekk kan forklare selv. Ikke mye, men noen konkrete, enkle ord gjør at jeg ikke distanserer meg fra det. Selv om det er noe nytt, og jeg kanskje må opprette nye skjemaer, så gjør jeg frimodig det. For her kan jeg henge tankene konkret på noen tydelige knagger: «Dette vann-greiene».

Så hvor vil jeg med denne nokså tilsynelatende lite relevante historien om TV-aksjonen? For meg bekrefter den på mange måter min historie i innledningen om gutten som så stolt kunne avsløre at *inkarnasjon* var et ord innenfor den buddhistiske tro. Det var ikke tvil.

Vi lever i et flerkulturelt samfunn. Der hvor jeg er oppvokst finner du kristne, muslimer, buddhister, hinduister, livssynshumanister, ateister og diverse flere livssyn vandrende omkring. Alle med sin sannhet. Flere ganger har jeg som ungdomsleder, i kirken i samme området, fått spørsmålet; «Hva er spesielt med kristendommen? Hva skiller dere fra alle andre? Hva er deres sannhet?». Ikke fordi ungdommene er kritiske, men mest av alt fordi de vil lære. De vil høre noe konkret om akkurat denne religionen. Selvfølgelig hører det så utrolig mye mer til en religion, men det har slått meg de siste årene: «Jeg må ha noe helt konkret. Noen setninger. Kanskje til og med bare ett ord som de kan huske». For det er sånn nå. Ungdommene trenger mer enn noen gang noe konkret. De siste årene har jeg flere ganger fått høre fra ungdommene: «Vitnesbyrdene og andaktene er fine, men kan vi få mer undervisning?» I skole og fritidssammenheng blir de stilt spørsmål om sin tro og tilhørighet. Wikipedia gir dem noen enkle deskriptive læresetninger, men i dette mister man også noe. Man mister det viktige fellesskapet, man mister andaktene fra andre ungdommer. Det flerkulturelle, bevisste og engasjerte samfunnet vårt i dag krever noe mer av barn og unge. De trenger mer enn «jeg er kristen», de trenger kristologien. Det er nettopp dette jeg er usikker på om Den norske kirke tar på alvor. Den bevisstheten rundt hva vi formidler. På hvilket grunnlag lager vi vår Trosopplæringsplan? Er det en plan bare til kirkens ansatte, en plan til

«mannen i gata» eller en plan som like mye viser hva som er vår sannhet og vårt sentrum i mylderet av livssyn?

Jeg var på Trosopplæringskonferansen i år. Overskriften var «Troverdig». Jeg har ikke oversikt på hvor mange ganger man i løpet av denne konferansen stresset nettopp dette. Ser vi oss rundt? Er vi i kontakt med det som skjer rundt oss i samfunnet? Og det ble alltid lagt til: Vi kan ikke la være å forholde oss til det! Det er vår oppgave som en troverdig kirke å snakke gjennom ord og handling. Det er jo nettopp her vår undervisning burde rettes på ordet «inkarnasjon». Ett ord som sier så mye. Ett ord som forklarer hvem vi er. Ett ord som mange barn og unge tror de har hørt før. Ett ord som for vår elev i innledningen «helt klart var innenfor Buddhismen». Det er ut i fra dette ståsted vi må jobbe i dag. Buddhister og hinduister setter med rette stort fokus på deres lære om reinkarnasjon, og elevene tar de konkrete ord med seg. Om de er helt sikre på betydningen er jeg mer usikker på. Kan ikke Den norske kirke jobbe ut i fra nettopp denne konteksten og stille seg spørsmålet: Hvilken betydning legger *Kristendommen* på dette ordet som på mange måter ligner litt på nettopp ordet reinkarnasjon?

Det kommer tydeligere fram hva som ligger i dette ordet når vi går til en engelsk oversettelse; «Every spirit who acknowledges Jesus Christ, incarnate, derives from God» (4:2). «Er kommet i kjøtt og blod» blir satt sammen til ett ord; inkarnasjon. Tidligere har jeg både beskrevet betydningen av «er kommet» og «kjøtt og blod», som viser Jesu preeksistens og guddommelighet og på samme måte den historiske Jesus. Eller tydeligere sagt: den menneskelige Jesus. Hvem er kommet? Jesus Kristus, et dobbeltnavn som rommer Jesu identitet som sant menneske og sann Gud, brukt i bekjennelsen på «hans komme»: «Jesus Kristus er kommet i kjøtt (gr. *en sarki*)» (4:2) og «Jesus Kristus er den som kom gjennom vann og blod» (5:6). Med ett ord får vi muligheten til å si så utrolig mye, om Jesus som sant menneske og som sann Gud. Men enda bedre, vi får gitt ett konkret ord som er mulig å huske, men som også vil hjelpe barn og unge å skille de like ordene «inkarnasjon» og «reinkarnasjon». Like ord, men store dogmatiske forskjeller. Vi må hoppe ut i det som skaper tydelighet i et flerkulturelt samfunn. Ut i fra dette ordet vil vi få mulighet til å fordype oss sterkt inn i den guddommelige siden av Jesus og ikke minst den menneskelige. Jesus var et menneske som oss. Vi må ikke holde oss unna ordet «inkarnasjon» fordi det ligner så mye på «reinkarnasjon» og derfra skape våre egne metoder for å beskrive troen på Jesus. Vi må ta

utgangspunkt i det som er og de ordene barn og unge hører om i dag. De ordene og begrepene de sliter med å skille.

«Religiøs tilhørighet oppleves som noe som kan velges ut fra et stort tros- og livssynsmangfold. Spørsmål knyttet til utdanning, samliv, samfunnsspørsmål og verdier, tros- og livsspørsmål er aktuelle. Kirken er en arena for fellesskap der ungdom skal få kunnskap, impulser til refleksjon, anledning til samtale om viktige livs- og verdivalg som angår dem, og mulighet til å uttrykke sin tro... Å nå bredden av denne aldersgruppa kan by på utfordringer. Mange ungdommer har en aktiv hverdag. Kirkens trosopplæring velges i konkurranse med andre tilbud. Dette stiller krav både til tiltakenes kvalitet og til motivasjons- og informasjonsarbeid. Kirken må være til stede på de arenaer der ungdom er. Det er nødvendig å tenke kreativt om samarbeid, spesielt med kristne ungdomsorganisasjoner og andre lokale grupper og foreninger».⁵⁴ Men hvor er ungdom da? Min opplevelse er at Trosopplæringsplanen ikke har et sterkt nok fokus på å være der ungdom er. Ungdom vandrer rundt i et flerkulturelt samfunn, søkende og med behov for tydelig undervisning. Ofte går man dit vennene går, andre ganger møter man de ungdommene som virkelig har reflektert over hva deres sannhet er, hvor deres tro er. Selv om ordene ligger i Trosopplæringsplanen om ungdommenes realitet, er det lite som gir inntrykk av at dette er noe vi må ta på alvor. I denne planen virker det som man sikrer seg selv ved å nevne at «kirken må være til stede på de arenaene der ungdom er», men man gjør lite for å gå i dybden av dette. Jeg er enig med Jens-Petter Johnsen i hans forord i Trosopplæringsplanen: «En bredt anlagt trosopplæring vil også bidra i arbeidet med å styrke demokratiet i Den norske kirke gjennom økt kunnskap og deltakelse blant kirkens medlemmer. Trygghet på egen religiøs tilhørighet er viktig i et mangfoldig samfunn som utfordrer til toleranse og religionsdialog».⁵⁵ Og det er nettopp «trygghet på egen religiøsitet» som skjer i dialogen. Aldri har jeg lært så mye som da min lokale kirke og vår nærmeste nabo, den nye moskeen, ble enige om å møtes, med prester, imamer, ungdommer og voksne, for å prate om «Jesus i Islam og Kristendommen». Det handlet ikke om å få folk over på sitt lag. Det handlet om toleranse og respekt. Aldri har jeg lært så mye som da, aldri har jeg reflektert så mye etter et møte, aldri har jeg løpt så fort hjem og slått opp i Bibelen. Samtidig var jeg så stolt av kirken min, «det er dette det handler om», tenkte jeg og så hvor viktig det var å vite hvem denne Jesus var og er. Lenge etterpå var det

⁵⁴ Plan for trosopplæring i Den norske kirke, 2010, s.21-22

⁵⁵ Plan for trosopplæring i Den norske kirke, 2010, s.3

ett ord jeg satt igjen med som kunne ramme inn min tro og som åpnet dørene for å formidle hvem min Gud er: Inkarnasjonen. Det var dette ordet som skilte oss fra andre livssyn. Denne menneskelighet, dette kjøttet, og samtidig dette guddommelige, pre-eksistente ord og liv.

Jeg har full forståelse for at ikke alle er like pro-inkarnasjon som meg. Mange argumenter taler for at det er bedre å la Jesus stå som en naturlig overskrift. Mitt sterkeste argument mot dette er at det ikke tar det flerkulturelle samfunn på alvor. Det er nettopp at Gud ble kjøtt som skiller oss betraktelig fra alle de andre religioner og livssyn. Det er denne to-naturs-lære som har gitt utallige sider og meninger om for høy eller for lav kristologi, om et tilsynelatende liv, død og oppstandelse, en kraft som kommer over ved dåpen og forsvinner ved korsfestelsen, en historie som umulig snakker sant om en ikke-lidende Gud. Det er nettopp denne inkarnasjon som sprenger alle rammer. Det er denne utenkelighet og dette klare skille vi må formidle.

6. DEN NORSKE KIRKES TROSOPPLÆRINGSPLAN

«Fra etableringen av den offentlige skolen i Norge på 1700-tallet og fram til siste del av 1900-tallet har skolen vært en sentral aktør for kirkens undervisning av de døpte... I dag er ikke skolen lenger en aktør i kirkens trosopplæring».⁵⁶ I dag må vi ta ansvaret for en systematisk opplæring av alle døpte med Guds ord og sakramenter i fokus. I Opplæringsloven for skolen gjøres det klart at undervisningen skal være objektiv, kritisk og pluralistisk, den skal altså være saklig og upartisk og de ulike verdensreligioner og livssyn skal presenteres med respekt. Det skal heller ikke være noen form for forkynnelse eller religionsutøvelse. Selv er jeg stor tilhenger av RLE-faget og mener det er det viktigste faget i skolen for elevene så de blir oppdratt og undervist om respekt og toleranse for andre livssyn og religioner. Vi kommer langt med de to verdiene i bunn, men min opplevelse er, som innledningen antyder, at i undervisningen om Buddha, Allah, Jesus osv. klarer ikke elevene til slutt å skille hvem som er hvem. Sånn er det, tenker jeg, og det er bedre at vi har RLE-faget. Men det er her jeg mener Dnk ikke ser sitt ansvar ved å synliggjøre en tydelig inkarnasjonsteologi i Trosopplæringsplanen, det som rett og slett skiller kristen sannhet fra alle andre religioner og livssyn. Etter min mening kommer dette som en følge av at det ikke er noe gjennomtenkt plan for hvordan kirken skal gjøre seg gjeldende i vårt flerkulturelle samfunn. Før vi skal søke nærmere inn i Trosopplæringsplanen, og se på dens fokus på en tydelig inkarnasjonsteologi og bl.a. flerreligiøsitet, er vi nødt til å se litt nærmere på hva slags plan Trosopplæringsplanen egentlig er. På hvilken måte kan vi beskrive Trosopplæringsplanen innenfor læreplanteori? Hva betyr dette for de lokale trosopplæringsplanene som skal lages?

6.1 En rammeplan og et ressursdokument

Innenfor læreplanteori er Plan for trosopplæring i Den norske kirke (2010) å forstå som en kombinasjon av en rammeplan og et ressursdokument. Mønsterplanen i skolen for 1974 var en rammeplan. Norsk skole har etter den tid fulgt en læreplan i 1997, med vekt på å angi innhold og deretter en kompetanseplan med vekt på å angi målbare kompetanser i 2006. Trosopplæringsplanen angir prinsipper og retningslinjer, men dikterer ikke innhold. Dette er en konsekvens av planens utviklingsprosess: I forsøksperioden 2003-2008 fikk lokalmenighetene full frihet til å utvikle lokale tiltak og disse erfaringene er forsøkt fanget opp i planen fra 2010. En rammeplan angir rammer for valgmulighetene, men angir ikke

⁵⁶ Plan for trosopplæring i Den norske kirke, 2010, s.3

lærestoff eller arbeidsmåter i detalj. En rammeplan gir dermed stor frihet til lokalledet og profesjonen som skal bruke den. Rammeplaner kan inneholde vekslende mengde prinsipper og retningslinjer. Trosopplæringsplanen kan sies å være konsentrert om å gi prinsipper for opplæringen: Hovedinnhold i form av beskrivelse av et innholdsmessig sentrum og obligatoriske hovedtemaer (s. 16-17), en struktur for opplæringen (jfr. Trosopplærings oppbygging, s. 18-22) og krav til dimensjoner som må ivaretas for å oppnå en helhetlig trosopplæring (s. 27-35) i det lokale arbeidet. Planen inneholder videre en verktøykasse for lokalt planarbeid i form av diverse vedlegg. I vedlegg inngår angivelse av kjernetekster, etter krav som framkom i høringsrunden. Alt er laget for å stimulere arbeidet med å utvikle og gjennomføre lokale planer for trosopplæring. Planen er altså en blanding av en rammeplan og et ressursdokument. Hvor viktig er det å følge planen? Kirkene utarbeider lokale planer på basis av rammeplanen. Lokale trosopplæringsplaner skal beskrive faglig innhold ut fra hoved- og delemner i rammeplanen. At planen tillegges vekt, vises ved at alle lokale planer skal gjennom en godkjenningsprosedyre hos Biskopen i det aktuelle bispedømmet.

Da vet vi litt mer om hva Dnk legger i denne planen. Klare rammer som skaper utgangspunkt for de lokale planene. Derfor, hvilket inntrykk får man av Trosopplæringsplanens fokus på kirkens rolle i et flerkulturelt samfunn? Hvor tydelig kommer inkarnasjonsteologien til uttrykk?

6.2 En analyse av Trosopplæringsplanen

Det er lett å kritisere andres arbeid, ofte glemmer vi å ta det positive før man kommer med kritikken. Det viktigste å formidle her er at kritikken er ment for å skape refleksjon over Trosopplæringsplanens innhold. Kanskje vi allerede trenger å tenke litt nytt om den. For alt jeg vet er planen ment å være mer pedagogisk enn teologisk. For mange er nok ikke dette noe sjokkerende. Men er dette vår rammeplan, med klare rammer for vårt arbeid, er det for meg skremmende hvilke rammer kirkens ansatte skal jobbe ut i fra. En rammeplan viser klart hva som skal være fokus. Jeg mener at dette er en plan med særlig svak refleksjon og formidling omkring inkarnasjonsteologien og Dnk sin rolle i et flerkulturelt samfunn.

Jeg vil ikke fordype meg i inkarnasjonen gjennom *mannen* Jesus. Denne debatt får noen andre ta for seg. Dette vil uavkortet handle om at Gud ble menneske, ble kjøtt og blod, i Jesus Kristus. Dette er også viktig inn mot arbeidet jeg nå skal gjøre. Jeg vil først gjøre et søk etter

den generelle kristologien: Hva formidles i Trosopplæringsplanen om Jesus? Deretter vil jeg gå nærmere inn i målet for denne oppgaven, å søke etter spor av en inkarnasjonsteologi. Er det noe fokus på ordet og betydningen av inkarnasjonen? Er det tegn til refleksjon rundt den kristne inkarnasjons betydning i et flerkulturelt samfunn? Jeg vil kommentere der det er mest nødvendig. Trosopplæringsplanens innhold vil stå i kursiv, mens mine kommentarer vil stå i vanlig skrift.

- **SØK: La oss starte bredt med å søke på «JESUS» i Trosopplæringsplanen for Den norske kirke.**

- *S.3. «Kirkens grunnleggende oppdrag er å gjøre til disipler ved å døpe og lære å holde alt Jesus har befalt.»*
- *S.5. «Disiplene som gikk sammen med Jesus er gode forbilder på vandrere på troens vei. De ble kjent med Jesus ved å være sammen med ham, fikk undervisning, gjorde egne erfaringer og deltok i arbeidsfellesskapet. Slik fikk de oppleve tilhørighet og utvikle sin identitet som disipler. Å være Jesu disippel er å stå i et livs- og læringsforhold til den treenige Gud. Trosopplæring er derfor livslang læring».*
- *S.8. «Dette er den hellige familien- og her er Jesusbarnet... Gud kom ubeskyttet og enkelt og ble en av oss». En historie i planen forklart til syv treåringer til en adventsamling.*
- *S.10. «Pinsedramaet er nettopp framført av to åtteåringer, to større søsken, to fedre, en mor, en bestefar og presten. Vinden har sprunget rundt de skjelvende og redde disiplene, og ildhatter har satt seg på hodene deres. Folket i Jerusalem har fått høre mange verdensspråk, dog på noe improvisert kinesisk og tysk. Pia har fortalt oss på klingende trøndersk at «døden itj' klard å hold' på Jesus, men at 'n vart reist opp». Da kommer fem mennesker fram, og vi får høre Johannes 3,16 på deres morsmål – tysk, spansk, swahili, mandarin og maori. Vi deler brød og vin rundt nattverdbordet, som dekkes av åtte- åringer.*

Til slutt går vi ut av kirkerommet under en maorisang. Vi feirer gudstjeneste sammen som en verdensvid kirke».

- *S.13. «Jesus Kristus viser oss Guds nåde i sannhet og kjærlighet. Guds nåde og kjærlighet bærer oss og frigjør oss til å elske vår neste som oss selv. Trosopplæringen skal dermed alltid ha et fokus på det mest sentrale i kristen tro: Gud har vist sin kjærlighet ved å sende sin sønn Jesus Kristus for å dø for våre synder og forsone alle mennesker og verden med seg selv».*
- *S.14. «Troens sentrum, Guds kjærlighet i Jesus Kristus, skal prege alle tiltak, mens ulike aspekter ved trosopp- læringens innhold fordeles og utdypes systematisk gjennom ulike tiltak og samvær».*
- Modellen på s.15. I sentrum av modellen: *«Guds kjærlighet i Jesus Kristus».* Men hva betyr dette? Hva sier egentlig denne setningen? Jeg tok meg den frihet og spurte noen medstudenter hva de fikk ut av denne setningen. Flere stilte seg spørsmålet: Hva sier den egentlig? Når jeg kunne fortelle at det i tillegg var enormt lite om hva denne kjærligheten vil si, generelt lite konkret om Guds kjærlighet i Jesus Kristus, var det flere enn meg som ble overrasket. Jeg har full forståelse for at Trosopplæringsplanen ikke er vår Bibel, det må være helt klart. Men hva vil vi med denne planen? Hva ønsker vi å formidle? At dobbeltsiden, sidene etter denne modellen, er det vi får vite om Trosopplærings innhold, er direkte utydelig. Jeg oppfordrer alle interesserte til å se godt over kap. 3 i Trosopplæringsplanen og samtidig fortsette å lese min analyse.
- På dobbeltsiden, 16-17, etter den nevnte modellen får vi noen stikkord om hva 2.trosartikkel innebærer. For meg blir det for mye informasjon på en dobbeltside. Man skummer halvgodt igjennom emner som innebærer ufattelig mye. Det er mange ord og mye lære på to sider. Dette er faktisk «Trosopplærings innhold», det er pga. denne teologi vi driver kirke. Dette er en del av det vi kommer innom om den 2.trosartikkel:

«Barn og unge skal bli kjent med Jesus som venn, frelser og Herre.

- *Jesus er sann Gud og sant menneske*
- *Jesus åpenbarer Guds gode vilje*
- *Jesus møter og elsker mennesker*
- *Forsoning og frelse*
- *Jesu død, oppstandelse og himmelfart*
- *Jesus ved Faderens høyre hånd og hos det enkelte menneske*
- *Jesus kommer igjen og holder oppgjør*
- *Det skal være en særlig vekt på evangeliene og fortellingen om Jesu liv, død og oppstandelse.*
- *Fortellinger fra Jesu liv, død og oppstandelse*
- *Jesu lignelser og undervisning om Guds rike*
- *Jesu undere*

- På side 46 gis det et par kjernetekster på Jesu liv. Jeg vil gi eksempler på disse kjernetekstene som planen gir sammen med mine kommentarer.

Denne siden kan det virke som at menneskene bak planen helst ville være foruten. Av erfaring vet jeg at det ikke er lett å gi kjernetekster. Dette er kanskje også grunnen til at den er gitt en vedleggs karakter. Allikevel er denne siden viktig for den gir oss en pekepinn på hva vi absolutt må jobbe med. La oss kort ta for oss hvilke tekster som belyser inkarnasjonsteologien her, som fremhever at Gud ble menneske. Jeg ønsker altså tekstene som viser den historiske, menneskelige Jesus og samtidig tekstene som belyser hans guddommelighet. Her kommer jeg til å bruke de overskriftene som planen har gitt på tekstene.

Det er flere tekster på denne siden som viser Jesu menneskelighet, nemlig at vår Gud virkelig ble og var et menneske. Jeg har valgt å trekke fram noen som eksempler; *Juleevangeliet* (Luk 2,1-20), *Jesus som 12-åring i tempelet* (Luk 2,41-52), *Påskefortellingen* (Matt 26,1-28,10)

At Jesus talte med myndighet, at han var Guds Sønn og hans tegn og under kommer også fram i noen tekster: *Jesus er veien, sannheten og livet* (Joh 14,6), *Enkens sønn i Nain* (Luk 7,11-17), *Jesus og Tomas* (Joh 20,24-29, hans menneskelige sår og i tillegg et klart tegn på hans oppstandelse og seier over døden), *Den lille bibel* (Joh 3:16).

Tekster som vitner om evig liv i Jesus, at han hadde kraft til å helbrede og vekke opp døde.

Det er flere tekster som kunne vært nevnt, men det viktigste var å vise at det er flere tekster som kan belyse en inkarnasjonsteologi her. Allikevel mener jeg det er nødvendig å nevne at dobbeltsiden er gitt som et vedlegg. Det er heller ikke noen punkter knyttet til historiene. Man kan bli anklaget for å være for spesifikk her, og at dette kun er en plan som viser et utgangspunkt, men både teologisk og pedagogisk stusser jeg over at det ikke er knyttet bare noen få punkter til disse historiene og tekstenes nødvendighet i arbeid med trosopplæring.

På sammes side er det gitt et vers knyttet til «*Guds barn*»; Joh 1:9-11. Det første jeg merker meg her er at en av våre viktigste kristologiske bekjennelser ikke er nevnt i det hele tatt. Joh 1:14, at «Ordet ble menneske og tok bolig i blant oss», er merkelig nok utelatt.

- Trosopplæringens innhold, s.50;

«Jesus Kristus viser oss Guds nåde i sannhet og kjærlighet. Trosopplæringen skal dermed alltid ha et fokus på det mest sentrale i kristen tro: Gud har vist sin kjærlighet ved å sende sin sønn Jesus Kristus for å dø for våre synder og forsoner alle mennesker og verden med seg selv. Alle er gjennom daglig omvendelse kalt til å leve og vokse i denne troen som gis i dåpen. Trosopplæringens hovedoppgave er å lære å holde alt det Jesus har befalt, så alle dømte lever i tro og håp virksom i kjærlighet».

- **SØK: JESUS SANN GUD, SANT MENNESKE**

- Ett sted blir dette nevnt i Trosopplæringsplanen på s.16. «*Jesus er sann Gud og sant menneske*».

Her er første og eneste gang to-natur-læren blir nevnt: «*Jesus er sann Gud og sant menneske*». Denne viktige og nødvendige bekjennelse er nevnt på en dobbeltside med masse informasjon for obligatoriske hovedtemaer i en systematisk trosopplæring. Jeg

syns det er så merkelig at dette ikke er nevnt mer spesifikt og tydeligere. Dette er vår sannhet og det som virkelig skiller kristen tro fra alle religioner. Det blir rett og slett for utydelig å nevne dette på lik linje som alle andre temaer på siden. Ingen utheving.

- **SØK: "ORDET BLE MENNESKE", "GUD BLE MENNESKE"**

Ved søk på «Ordet ble menneske» er det dette som kommer opp: «*Gjennom Jesu fødsel og dåp, liv, død og oppstandelse deler Gud livet her og nå og håpet om evig liv med oss. Det skjer når Gud meddeler seg til den enkelte gjennom Ordet, dåpen og nattverden*». Jeg ønsker bare å lese at Gud ble menneske, inkarnert. Det er et funn jeg mener de fleste, til og med de som ikke følger meg på en tydeligere inkarnasjonsbruk i Trosopplæringsplanen, burde finne påfallende.

Jeg nevner igjen at s.8 gir oss noe som kan minne om det vi her ute etter her, men det er ikke helt optimalt: «*Dette er den hellige familien- og her er Jesusbarnet... Gud kom ubeskyttet og enkelt og ble en av oss*».

- **SØK: INKARNASJON, INKARNERT, INKARN-**

Ikke ett sted i planen er ordet inkarnasjon nevnt. «*Gud har vist sin kjærlighet ved å sende sin sønn Jesus Kristus for å dø for våre synder og forsoner alle mennesker og verden med seg selv*», nevnt på både s.13 og 50, gir oss noe, men planen nevner ikke noe om inkarnasjonen. Heller ikke «Ordet ble menneske» er nevnt i planen. På side 8 står det at «*Gud kom ubeskyttet og enkelt og ble en av oss*». Eneste antydningen til at Gud ble menneske, men det står ikke eksplisitt. Eneste antydningen til hvor utrolig det egentlig er at Gud ble baby.

Kjernetekstene er nevnt, men det er ingen refleksjon rundt hvorfor disse er sentrale i trosopplæringen. Ett sted, s.16, står det at «*Jesus er sann Gud og sant menneske*».

Det er for meg helt utrolig at ikke ordet inkarnasjon er brukt en eneste gang. Det vil sikkert forklares med at det er Jesus som er vårt sentrum og det er det navnet vi

forkynner og lovpriser. Det er jeg mer enn enig i. Allikevel blir jeg litt forbauset over at det generelt er en så svak inkarnasjonsteologi i denne planen. Uansett om man mener at dette ordet kan brukes i møte med religions- og livssynsdialog til å forklare likheter og de klare ulikheter, så skjønner jeg ikke at dette ordet ikke er nevnt en eneste gang. Dette er ikke bare teologisk, men også pedagogisk veldig merkelig for meg at vi ikke tar i bruk det ordet. I en plan for Den norske kirke er det oppsiktsvekkende at vi ikke én gang blir kjent med ordet inkarnasjon. Men ok, la gå. Så farlig er det vel ikke at akkurat ordet blir brukt. Men da, om ikke ordet blir nevnt, regner man med at selve inkarnasjonsteologien blir sterkt fremhevet. Ikke én eneste gang blir det formidlet at Gud ble kjøtt og blod, men på side 8 står det at «*Gud kom ubeskyttet og enkelt og ble en av oss*».

- **SØK: flerreligiøs-, flerkultur-, mangfold-, religion-, religiøs-.**

Det er ved disse søkene sakens kjerne virkelig blir tydelig. Når det kommer til ordene flerreligiøs(-itet) og flerkulturell (søkene er gjort slik at kun roten av ordet er søkt på, slik at ingen bøyingsformer blir utelatt) er det absolutt ingenting å hente fra Trosopplæringsplanen. Ikke én setning. Men det finnes flere ord å søke på som kan rette opp dette. Mangfold har mange treff. Kun ett av dem omhandler temaet å være kristen i et mangfoldig samfunn: «*Trygghet på egen religiøs tilhørighet er viktig i et mangfoldig samfunn som utfordrer til toleranse og religionsdialog*». Som jeg nevnte tidligere er dette direktør i Kirkerådet Johnsen's forord. Kun i forordet er dette tema omhandlet. Ellers er det mye om å være en mangfoldig menighet; «*Menighetens lokale plan for en systematisk trosopplæring for alle døpte 0–18 år utformes ut fra menighetens særpreg, ressurser og behov. Menighetene utgjør et stort mangfold og har svært ulike utgangspunkt for å utvikle en trosopplæring i tråd med denne planens intensjoner*». Jeg synes det er merkelig at kirkens plan for trosopplæring ikke har noe om hva det virkelig vil si å være kristen i et flerkulturelt samfunn for barn og unge i dag. Direktør Johnsen maner til religiøs tilhørighet i et mangfoldig samfunn som utfordrer til toleranse og respekt. Er det ikke da kirkens oppgave også å vise denne respekt og toleranse? Om jeg har forstått det riktig, tar denne planen utgangspunkt i å undervise barn og unge i Den norske kirke til å stå rustet, og med religiøs tilhørighet, så de er klar over hva det vil si å være kristen og hva deres sannhet er. Dette er jo

trosopplæringens sentrum og jeg kunne ikke vært mer enig i det. Men det er direkte naivt og ikke tenke at nettopp kirkens oppgave er å vise denne respekt, vise denne toleranse. Ikke gjennom ord, men gjennom handling. En troverdig kirke. Vårt flerkulturelle samfunn påvirker trosopplæringen for barn og unge i dag, da burde religions-og livssynsdialog vært en sentral dimensjon i denne planen. Etter min mening burde det til og med fått sitt eget kapittel.

I kap.6 «*Sentrale dimensjoner i kirkens opplæring*» står det under temaet «*Misjon*»: «*Kirken skal være oppsøkende. Den skal dele tro og liv på tvers av geografiske, religiøse, kulturelle, sosiale og generasjonsmessige grenser. Kirken skal dessuten være inviterende. Den skal bygge fellesskap med mennesker, grupper og kulturer som står utenfor. Gjennom sitt nærvær, sine ord og sine handlinger skal den bære fram det gode budskapet, lokalt og globalt. Barn og unge må få mulighet til å ta del i kirkens sendelse til verden ved å se og erfare at kirken og de selv er en del av et globalt fellesskap med et verdensvidt oppdrag*». Mange vil nok tenke: «men her står det jo at kirken skal oppsøke, være inviterende, være nærværende i ord og handling». Ja, det står det, men jeg har noen klare innvendinger mot dette. Det første vi ble enige om i kirken jeg er engasjert i, i vår religionsdialog med vår nye nabo (en ny moské) var at dette møtet handlet ikke om misjonering eller forkynnelse. Overskriften på denne samlingen var toleranse og som jeg har beskrevet tidligere ble det et oppløftende møte. Men det virker ikke alltid som vi forstår begrepet toleranse. Det er i denne sammenheng jeg tror Den norske kirke glemmer å være tydelige i forståelsen av begrepet. Ofte glemmer vi at det nettopp er i toleransen vi kan være tydelige og faktisk må beskrive hva som skiller den kristne tro fra alle andre religioner og livssyn: Nettopp at Gud ble menneske, inkarnert. Derfra blir toleranse mulig: Det er greit at vi er uenige, men la oss hvertfall behandle hverandre med respekt. La oss for all del ikke overse hverandre. La oss for Guds skyld ikke hate hverandre!

Ordet misjon oppfattes heller ikke som religionsdialog, men ønske om å overbevise. Det er mye man kan si om misjon og utrolig mye riktig har blitt gjort, men jeg blir litt stresset av at ikke ordene toleranse og respekt står som overskrifter i møte med andre religioner og livssyn. Overskriften på det som blir nevnt i planen om å dele tro på tvers av religiøse og kulturelle grenser er i dag «*Misjon*». Igjen føler jeg vi som kirke ikke tar på alvor religions-og livssynsdialogens kunst: å være tydelige og å

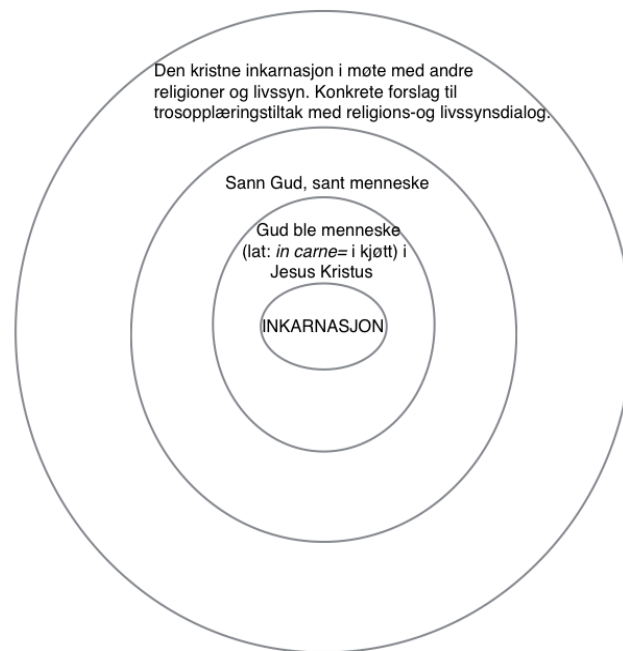
skape tilhørighet til kristen tro og tradisjon, men mane til toleranse og respekt. I religionsdialogen handler det ikke om misjon, men toleranse og respekt. Dette betyr at jeg på ingen måte er i mot misjon! Langt i fra. Misjon, forkynnelse og undervisning er grunnen til at jeg vil jobbe i Den norske kirke. Så jeg presiserer for at det ikke skal være noen tvil: I religions- og livssynsdialog er det lite gjennomtenkt å la «*Misjon*» være Den norske kirkes overskrift på disse møtepunktene. Overskriften burde være toleranse og respekt. Dette fokuset er ekstremt viktig ikke bare i kirkens møte med andre religioner og livssyn, men også inn mot kirke-skolesamarbeid. Fokuset er ikke der per dags dato. Trosopplæringsplanen burde derfor gi en klar forståelse av hva som skiller kristen tro fra andres og samtidig bevisstgjøre kirkens ansatte på vårt ansvar og vår nødvendighet av religionsdialog.

Jeg velger til slutt å trekke fram et funn i planen som ikke tidligere er nevnt i analysen, men som igjen viser det jeg mener blir en for utydelig inkarnasjonsteologi. Teksten er fra 1 Joh og finnes på s.13 i planen: «*Og ved dette ble Guds kjærlighet åpenbart blant oss, at Gud sendte sin enbårne Sønn til verden for at vi skulle leve ved ham. Ja, dette er kjærligheten, ikke at vi har elsket Gud, men at han har elsket oss og sendt sin Sønn til soning for våre synder. Mine kjære, har Gud elsket oss slik, da skylder også vi å elske hverandre*» (1 Joh 4,9–11). Igjen stiller jeg spørsmålet: Hva betyr dette? Hvor i planen kommer det tydelig fram at Jesus var mer enn en Sønn, mer enn en profet? Først må det bli gjort klart at vår Gud ble menneske i Jesus Kristus. Og derfra er det vi forstår Guds kjærlighet: «*Ikke at vi har elsket Gud, men at han har elsket oss og sendt sin Sønn til soning for våre synder*». Det er noe som blir for uklart her. Det er noe som ikke blir beskrevet tydelig nok i denne planen. Vi må faktisk finne ut om innholdet i Trosopplæringen er noe vi tar på alvor eller ikke.

6.3 Modell

Jeg har derfor prøvd å lage en modell som viser en plan med et fokus nettopp på egen religiøs tilhørighet i et mangfoldig og flerkulturelt samfunn. Denne oppgaven tar for seg inkarnasjons nødvendighet i møte med et religions- og livssynsrikt samfunn. Dette er en modell som legger til rette for at Den norske kirke fokuserer på religionsdialog og på kristendommens rolle i et flerkulturelt samfunn. Det er mange ting som kan bli sagt her, og Trosopplæringsplanen skal dekke mange felt og gi en god ramme for sentrale dimensjoner og ikke minst gode

virkemidler til en god lokal plan. Denne modellen er ikke dekkende for å beskrive Trosopplæringsplanen i sin helhet. Men jeg understreker igjen, denne modellen tar på alvor Den norske kirkes viktigste front i 2014: Den norske kirkes fokus og helt nødvendige og sentrale innhold i møte med et flerkulturelt samfunn. Trosopplæringsplanen er en rammeplan og det er i denne plan vi har vårt utgangspunkt.

Modellen viser en rammeplan som belyser inkarnasjonsteologiens nødvendighet og sentrum i møte med et religions- og livssynsrikt samfunn.

Modellen tar på alvor at Den norske kirkes Trosopplæringsplan, bearbeidet som en rammeplan, må formidle en tydelighet omkring den kristne sannhet. Den kristne sannhet skiller seg fra andre religioner sagt i ett ord: Inkarnasjonen. Modellen viser derfor at nettopp inkarnasjonen burde være sentrum i vår lære om Jesus Kristus og hvordan nødvendig kristologi omkranser dette ordet. Ordet inkarnasjon står ikke sterkt nok i seg selv, men kan være planens teologiske sentrum ved at viktig og tydelig kristologi står nært til ordet og dermed forklarer betydningen av det.

I modellens sentrum står ordet «Inkarnasjon», dermed blir det naturlig at det i ordets nærmeste «ring» følger en forklaring på ordets betydning: at «Gud ble menneske (lat: *in carne*= i kjøtt) i Jesus Kristus». Dette skaper en forståelse av ordet «Inkarnasjon», men en viktig lære om Jesus Kristus er fortsatt nødvendig. Inkarnasjonen må forstås ut fra læren om at Jesus «er sann Gud og sant menneske», som altså vil si at Gud måtte lide og som også sier

oss at Jesus Kristus ikke kun tilsynelatende ble et menneske. To-natur-læren forteller oss at vi får noe i Jesus som ikke bekjennes i noe annen religion. Mye kan sies videre om Jesu «virke i kjøtt», om hans under, nærhet, død og oppstandelse, men inkarnasjonen, at Gud ble menneske, er i seg selv den unike lære.

Med en plan som viser til en tydelig inkarnasjonsteologi står vi mer rustet til å møte et flerkulturelt samfunn. Modellen viser en plan der det er en bevissthet rundt inkarnasjonsteologiens nødvendighet i dette møtet. Denne bevissthet må starte i Trosopplæringsplanen. Her blir man ikke bare klar over hvor viktig trosopplærings teologiske innhold er, men vi tar også på alvor at mange ungdommer i dag ikke har et forhold til dette sentrale kristne ordet, men har få problemer med å knytte «reinkarnasjon» direkte til Buddhismen. Derfor er den ytterste «ringen» så tett på i denne modellen, for jeg mener at man må sette et klart fokus på Den norske kirkes rolle i møte andre religioner og livssyn. Her må Den norske kirke skape en nærhet til religion og livssynsdialog i trosopplæringen, med tanke på at denne nærhet mellom ulike religioner og livssyn står så sentralt i barn og unges hverdag i dag. Etter min mening er det først da man tar på alvor hva som foregår i barn og unges hverdag. Det er i denne sammenheng man blir en «troverdige kirke».

I Den norske kirkes Trosopplæringsplan kan jeg altså vise til at ordet inkarnasjon ikke er nevnt en eneste gang. Heller ikke at Gud ble menneske, er nevnt. At Jesus virkelig er «sann Gud og sant menneske» er nevnt én gang, og det på en dobbeltside med enormt mye innhold. I søket etter «flerreligiøs-, flerkultur-, mangfold-, religion-, religiøs-» viste planen at den eller ikke har noe sterkt fokus på Den norske kirkes møte med et flerkulturelt samfunn, noe som etter min mening burde stå som en sentral del i den kristne trosopplæring. Jeg mener også at en rammeplan burde gi konkrete forslag til hvordan dette bør påvirke ulike trosopplæringstiltak for barn og unge. Spørsmål til refleksjon: Hva er den kristne inkarnasjon i forhold til den buddhistiske reinkarnasjon? Hvem er Jesus i Islam og Kristendommen og hva skiller Jesu rolle i disse religionene?

7. AVSLUTNING

Jeg skal være klar fra starten av i avslutningen av denne avhandlingen: Den norske kirke har en lang vei å gå når det kommer til en tydelig inkarnasjonsteologi og fokuset på kirkens rolle i møte med vårt flerkulturelle samfunn i Trosopplæringsplanen. Etter min mening er det ikke-eksisterende. Jeg har i denne oppgaven kommet med forslag til hvorfor jeg mener ordet inkarnasjon burde brukes mer konkret. Men det er ikke dette jeg ønsker leseren skal sitte igjen med etter å ha lest denne oppgaven. Jeg håper at leseren sitter med en større forståelse av at det ikke er noe nytt at kirken må ta ansvar når det kommer til å forkynne hva som skiller vår sannhet fra andre religioner: At Gud ble menneske, ble baby, lå virkelig i krybba for å møte oss mennesker ansikt til ansikt. Denne tydelighet var Ignatius av Antiokia og forfatteren av 1 Johannes bevisste på. De kunne la være å forholde seg til det.

Jeg tror på mange måter at Trosopplæringsplanen er et bevis på at vi ikke vet hvordan vi i dag skal forholde oss til utviklingen i landet vårt. Vi vet ikke om vi skal tviholde på vår egen sannhet og fortsette misjonering i Oslos gater, også for muslimer, buddhister, hinduister, ateister m.fler. Jeg tror ikke vi helt vet hvordan en religionsdialog må foregå, jeg tror ikke vi helt ønsker å gjøre oss selv så bevisste på det. Men vi kan ikke la være å forholde oss til det. Vi kan ikke la være å forholde oss til at vår egen Trosopplæringsplan ikke formidler en tydelig og klar inkarnasjonsteologi. Kristologien er etter min mening heller ikke av det tydeligste slaget. Dette må det gjøres noe med. Dette er faktisk vår rammeplan. Rammene vi som lokale kirker følger og henter vårt utgangspunkt fra. Da går det ikke at ordet inkarnasjon ikke er nevnt. Det går ikke at to-natur-læren er nevnt én gang. Det går ikke at det ikke står at Gud ble menneske, det går faktisk ikke at Joh 1:14 ikke er nevnt i det hele tatt i Trosopplæringsplanen. Og for all del, det går faktisk ikke at vi ikke nevner et eneste ord om religions- og livssynsdialog. Vi har ikke forstått ordet toleranse.

I denne oppgaven har jeg gjennomgått noen dokumenter fra den tidlig kristne kirke og gitt noen tanker omkring deres mulige motstandere. 1. Johannesbrev tilhører vår kanon og Ignatius ikke, men føyer seg i rekken av særdeles viktige dokumenter om den tidlig kristne kirke og ikke minst tydelige kristologi. Vi har godt av å jobbe tett med disse skriftene og ikke minst med kirkefedrenes skrifter og historier. Her er det mye rik teologi og ikke minst

inspirerende lesning som skaper en større tyngde og forståelse av vårt oppdrag som kirke i denne verden.

Det er fort gjort å tenke at gnostiske og doketiske tendenser hører 100-tallet til. Det stemmer ikke. Fortsatt diskuteres det omkring disse lærene. Fortsatt trengs det fokus på hvordan vi uttrykker oss om vår tro på Faderen, Sønnen og Den hellige ånd. På samme måte som da trenger vi fortsatt en bevisstgjøring på hva vi forkynner om Jesus Kristus. Barns og unges muligheter til å få «kjapp kunnskap» via internett gjør at vi muligens må tenke nøyere igjennom hva vi formidler i dag. For ikke lenge siden kunne jeg lese et innlegg fra Eskil Skjeldal på Vårt Lands «Verdidebatt» hvor han diskuterer med Espen Ottosen om sistnevntes nye bok. I hans innlegg, med overskriften «Upresist og banalt, Espen Ottosen» fra 23.april⁵⁷, tar Skjeldal for seg temaer omkring bokens teologi, antropologi og kristologi. Skjeldal mener Ottosen er for utydelig. I innlegget skriver Skjeldal: «Når Ottosen sier at Jesus ´fremstod i det ytre som et vanlig menneske´ tangerer Ottosens kristologi doketismen og en gnostisk forståelse av inkarnasjonen: Jesus Kristus var bare ´tilsynelatende´ et menneske. Alt det menneskelige er en illusjon. Jeg tror ikke Ottosen mener dette, men han må skjerpe begrepsapparatet». Og det er også det vi må i Den norske kirke i dag; vi må skjerpe begrepsapparatet. Jeg syns Skjeldal også er god når han mener Ottosen er for upresis «... når han sier ´Gud ble menneske gjennom Jesus´ og ´Gud gikk inn i tid og rom´, mener han Faderen eller treenigheten eller hva? Gud gikk ikke inn i tid og rom på en tvetydig måte. Den andre personen, Logos/Sønnen, gikk inn, svært entydig, og med hud og hår, så å si. En av de tre personene i treenigheten gikk ikke ´inn´, men ble et menneske: To naturer, i én person. Inkarnasjonen er ikke ´tvetydig´, men entydig, i én person». Vi kan ikke slutte å presisere at Sønnen ble menneske. Vi kan ikke slutte å presisere at dette er vårt sentrum. Vi må heller ikke gjøre han fjern for oss: «Når Ottosen videre sier at Jesus i dag sitter ved Faderens høyre hånd, synes jeg det blir for banalt. Hva med sakramentene? Har de ingen sammenheng med Jesus Kristus? Gud og Sønnen blir fjernt for oss». Jeg skal ikke kopiere inn hele innlegget, men det viser igjen hvor viktig god inkarnasjonsteologi er. Vi blir fort for utydelige i forståelsen av vår sannhet, vårt privilegium at Gud ble menneske.

I denne oppgaven har jeg derfor prøvd å vise hvordan tidlige kristne skrifter kan hjelpe oss å forstå at utfordringer og å være kirke i et flerkulturelt samfunn ikke er noe nytt i kristen

⁵⁷ Vårt land, besøkt 28.oktober; http://www.verdidebatt.no/debatt/cat12/subcat14/thread11493710/#cxrecs_s

sammenheng. Helt fra dag èn har dette vært en utfordring. Innad i forsamlingen og i miljøet kristendommen gikk inn i. Jeg har konkretisert dette med studiet av noen tekster; 1 Johannesbrev og Ignatius' brev. Jeg har prøvd å belyse frontene i disse skriftene og på hvilken måte de ulike motstanderne kommer til uttrykk. Jeg har valgt å fordype meg i disse dokumentene først og fremst fordi jeg har hatt et ønske om å se hva som ligger bak forfatternes presise formuleringer, men også fordi jeg anser det som helt nødvendig at vi som kateketstudenter jobber med denne type teologi-historisk forskning. Ikke minst enda mer med teologi og eksegese. Disse brevene er ikke bare viktige historiske kilder, de har også vært viktige i læren om sann kristologi. Selv bruker ikke forfatterne ordet inkarnasjon og det har heller ikke vært nødvendig i denne oppgaven å gå nærmere inn på når dette ordet for alvor tok sin form. Det som er viktig her, er betydningen av ordet og det er nettopp betydningen forfatterne av disse dokumentene var så opptatte å formidle.

I tillegg trenger vi få høre mer om den tidig kristne kirke, om dens fronter og kamp mot ulik vranglære. Det vekker fram en sann og tydelig kristologi. For en lutheraner så ligger «Skriften alene» sterkt, men i dette føler jeg vi mister et stort aspekt med å se på hvilke tradisjoner som bærer vår tro, ikke minst hva som stod på spill for f.eks. kirkefedrene. Vår tro er båret av forbilder før oss som har ønsket å leve og følge etter Jesus. Dette inspirerer og skaper engasjement for kirken vår. Jeg mener derfor at vi som lutheranere skal fortsette å holde på «Skriften alene», men vi er avhengig av å sette oss inn i hva kirken har gått igjennom og hva andre troende har kjempet for. Å lese Ignatius parallelt med Bibelen har vekket en iver i meg. Det er et tap for Den norske kirke og dens tilhørere om de ikke får kjennskap til de apostoliske fedre og senere kirkefedre. Her er det så mye rik teologi, og det er sterkt og viktig å lese om kirkefedrene og hvordan kristendommen ble utformet. Bibelen står som en kraftkilde, men ofte blir det lettere å lese når man ser og leser om andre som ønsket å leve helt og fullt som Kristi etterfølgere og ikke minst daglig lot denne gave og ufortjente nåde av Jesu liv og død gå sterkt inn på dem. Man har gått glipp av noe hvis man ikke har lest Ignatius syv brev. Man har gått glipp av noe hvis man ikke har lest om de utallige kirkefedre som kjempet, skrev brev og levde etter beste evne så en sann kristologi kunne stå med stor og tydelig skrift etter deres liv. Jeg mener ikke at tradisjon skal settes likestilt med Bibelen, men den må få en større plass enn det den har i Trosopplæringsplanen nå. Tradisjon skal ikke tilbes, men den må oppleves. Det åpner evangeliet og viser igjen og igjen Guds kraft gjennom mennesker.

Er vi tydelige nok på at vår Gud ble menneske? Det er inkarnasjonen, Jesu Kristi liv og virke, som er fundamentet til enhver kristen. Det er ut i fra dette vi forstår hvem Gud er. For Ignatius og Johannes handlet det om å skape en bevissthet hos folk på hva som faktisk skilte denne såkalte kristendom fra alle andre religioner. Denne utenkelige inkarnasjon, Guds komme i kjøtt og blod, var en sannhet som våre kirkefedre tok et sterkt tak i for å fremheve og ønsket at flere skulle få ta del i. Særlig sterkt stod formidlingen om at Gud hadde tatt et nytt initiativ: At Gud ble menneske, at Han tok på seg en tjenerskikkelse, fornedret seg selv og ble mennesker lik, stod i en sterk kontrast i alt man hadde hørt før. Jesus fra Nasaret, sann Gud og sant menneske. Betydning i ordet inkarnasjon formidler at vi fortsatt tar på alvor vårt flerkulturelle samfunn, hvor utydelighet følger barn og unge i dag. Buddha, Jesus, Brahma og Muhammad blir blandet sammen og barn og unge trenger mer enn noen gang noe konkret.

Min konklusjon er hvert fall klar: Inkarnasjonens betydning er ikke sterkt nok fremhevet i Trosopplæringsplanen. For meg vitner dette om et altfor lite fokus på hva slags teologisk innhold vi ønsker å formidle i trosopplæringen av barn og unge. Fokuset på en tydelig inkarnasjonsteologi og dens rolle i et flerkulturelt samfunn må starte med Trosopplæringsplanen. Og dette fokuset må behandles nå.

LITTERATURLISTE

- Bibelen; Bibelselskapets oversettelse 2011
- Brown, Raymond E.; *The Epistles of John*, Anhor Bible Volume 30; Doubleday & Company, 1982
- Baasland, Ernst og Hvalvik, Reidar, red.; *De apostoliske fedre, I norsk oversettelse med innledninger og noter*; Luther forlag, Oslo 1984
- De Boer, Martinus C.; "The death of Christ and his coming in the flesh" *Novum Testamentum XXXIII*, 4 (1991), s. 326-346.
- Halldorf, Peter; *21 kirkefedre, Historien om hvordan kristendommen ble utformet*; Luther forlag, Oslo 2001
- Hvalvik, Reidar og Stordalen, Terje; *Den store fortellingen, Om bibelens tilblivelse, innhold, bruk og betydning*; Det Norske Bibelselskap, Oslo 1999
- Jensen, Matthew D.; *Affirming the Resurrection of the Incarnate Christ: A Reading of 1 John*; Cambridge University Press, 2012
- Lieu, Judith M; *1, 2 & 3 John- A Commentary*; Westminster John Knox Press, 2008
- Moody Smith, D; *First, Second, and Third John, A Bible Commentary for Teaching and Preaching*; John Knox Press LOUISVILLE, 1991
- Painter, John; *1, 2 and 3 John*, Sacra Pagina Series Volume 18; The liturgical press, 2002
- Plan for trosopplæring i Den norske kirke, 3.opplag; Kirkerådet, Den norske kirke 2010
- Schoedel, William R.; *A Commentary on the Letters of Ignatius of Antioch*; Fortress Press, 1985
- Skarsaune, Oskar; *Inkarnasjonen- Myte eller faktum?*; Lunde forlag, 1988
- Smalley, Stephen S.; *1, 2, 3 John; World Biblical Commentary, Volume 51 (revised edition)*, Thomas Nelson, Inc, 2007

- Vårt land, besøkt 28.oktober;
http://www.verdidebatt.no/debatt/cat12/subcat14/thread11493710/#cxrecs_s
- Yarbrough, Robert W; *1-3 John*; Baker Academic, 2008